

Nyt fra Stenløse Sogns Lokalhistoriske Forening og Arkiv

Marts 2002

Løssalgspris: kr. 25

Henvendelse: Lokalhistorisk Arkiv, adr. Skt. Klemensskolen, Dahlsvej 1, 5260 Odense S. 66 15 01 81

Foreningen:

Formand: Kaj Jensen, Svenstrupvej 29c,
5260 Odense S, 6592 0668
Næstformand: Mogens Jensen, Lindeparken 1,
5260 Odense S, 6615 1676

Kasserer: Svend Dirksen, Kilebakken 22,
5260 Odense S, 6615 0154

Bestyrelsesmedlemmer: Bente Holm, Stenløse
Bygade 26, 5260 Odense S, 6615 0863

Knud Lund, Lindeparken 5,
5260 Odense S, 6615 0987

Suppleanter:

Eva Kristensen, Svenstrupbakken 2, 5260 Oden-
se S 6615 3582

Egon Birkholm, Svenstrupvej 40,
5260 Odense S, 6615 0448

Gironummer: 486-1787

Arkivudvalget:

Jørgen Tølløse, Vårvangen 4,
5260 Odense S, 6615 0181 fmd

Kaj Jensen, Svenstrupvej 29c,
5260 Odense S, 6592 0668 (B)

Svend Dirksen, Kildebakken 22,
5260 Odense S, 6615 0154 (B)

Helge Klog, Skovbakken 35,
5260 Odense S, 6615 0960 (M)

Flemming Jørgensen, Møllebakken 17,
5260 Odense S, 6615 3837

Til suppl. for alle:

Mogens Jensen, Lindeparken 1,
5260 Odense S, 6615 1676

B: Valgt af bestyrelsen for foreningen M: Valgt
af medarbejderne

Redaktion:

Jørgen Tølløse (ansv.)
Kaj Jensen (lay out)

Tryk:

Odense kommune

Afleveringer:

ISBN: 87-90320-16-6

ISSN:1396-1705

Indholdsfortegnelse:

Beretninger	Side 3
Mariane Andersen	Side 4 – 7
Folkebibliotekerne	Side 8 – 10
Skolebiblioteket 1962 – 92	Side 11 – 16
Grethe Dammann	Side 17 – 21
Skovhøjgård	Side 22 – 23
Gamle huse	Side 24 – 28
Skolebiblioteket 1992 -	Side 29 – 33
Givere 2001	Side 34
For- og bagsidebillede Stenløse vind- og vand- mølle før 1931, hvor hatten blæste af vindmøllen.	

Arkivets adresse:

Stenløse Sogns Lokalhistoriske Arkiv,
Skt. Klemensskolen, Dahlsvej 1, 5260 Odense S

Åbningstider:

Hver mandag kl. 16.00 til 18.00, dog ikke i sko-
leferier og skolefridage, ellers efter aftale med ar-
kivleder Jørgen Tølløse, 6615 0181.

Udgivelse:

Årsskriftet er udgivet af Stenløse Sogns Lokalhi-
storiske Forening i et oplag på 300 stk. og omde-
les til foreningens medlemmer.

Prisliste:

Årsskrifterne 1991-2002 25 kr. pr. stk.
Register til årsskrifterne 1991-1999: 25 kr
Register årsskrifterne 2000-2002: 10 kr..
Samlet pakke af årsskrifter og register: 250 kr..
Folmer Hansen: Erindringer fra Volderslev 50 kr
Oluf Balslev: Træk af Stenløse og Fangel Sognes
Historie 50 kr.
Videofilm: Sognefilmen 60 kr.

Beretning 2001.

Af Kaj Jensen

Tirsdag den 13. marts havde vi vor ordinære generalforsamling. Jytte Boe Larsen var også i år dirigent. Generalforsamlingen var velbesøgt, vel nok fordi Ture Andersen var her og fortalte om sin mor Grethe Dammann Andersen. Det blev en så levende beskrivelse af hendes liv og virke som kunstmaler, at vi efterfølgende besluttede at bede Ture Andersen om at skrive en artikel om sin mor, som vi sammen med nogle billeder af hendes malerier bringer i dette årsskrift.

Efter generalforsamlingen konstituerede bestyrelsen sig. Knud Lund ønskede ikke at fortsætte som formand, og jeg overtog formandsposten efter ham. Jeg vil her benytte lejligheden til at takke Knud Lund for hans arbejde gennem de 8 år, han var formand. Svend Dirksen overtog kasserer jobbet efter Mads Sløk, som følte at han havde gjort sin pligt.

Kort tid efter generalforsamlingen sidste år modtog vi den 12. maj sørgelige meddelelse om, at Mads Sløk var afgået ved døden.

Mads var en god ven, en rigtig hyggelig mand at være sammen med, han var pertentlig med sit arbejde, og vi havde stor gavn af ham her i arkivet, ikke mindst han virke som kasserer gennem 8 år.

Den 28 april havde vi en udstilling i biologilokalet og arkivet. Den omhandlede en billedserie om skolebørn op gennem tiden. Og der var naturligvis også mulighed for at se vort avisarkiv, se vore videoer på stor-skærm og gå på opdagelse i alle de øvrige arkivalier. Den udstilling blev også besøgt af mange af vore medlemmer.

Onsdag den 26. september afholdt vi vort efterårsmøde, hvor vi havde Hans Ulrik Balslev til at fortælle om sin barndom som præstesøn i Stenløse. Det blev også en god aften, hvor vi fik fortalt om nogle sider i præstefamilien Balslev, som vi nok ikke kendte.

Når vi ser lidt frem i tiden, er vi i bestyrelsen opmærksom på, at vores EDB udstyr snart trænger til en fornyelse. Derfor vil vi satse på en opsparing over nogle år med henblik på at opgradere computerne, så de kan klare Windows, og evt. et nyt databaseprogram.

Jeg vil sige vore medlemmer tak for støtten i det forløbne år, og ikke mindst tak for det store fremmøde der har været ved vore arrangementer.

Tak til arkivets medarbejdere for den store ulønnede indsats I har gjort i årets løb. Også tak til bestyrelsen og arkivlederen for godt samarbejde i det forløbne år. Jeg håber på en fortsættelse heraf.

Arkivets Beretning 2001

Af Jørgen Tølløse

2001 var tiåret for arkivets oprettelse. Det fejrede vi ved den 28. april at holde en udstilling i og ved arkivet. Der kom ca. 100 mennesker, som så plancher, aviudklipsamlingens 3400 udklip, billedsamlingens 4400 billeder og nogle af vore videofilm på stor-skærm. Alt i alt en god dag mens man talte med hinanden og medarbejderne.

Den 10. november havde Sammenslutningen af Lokalarkiver - SLA - opfordret arkiverne til at arrangere møder eller udstilling etc. omkring emnet "Kærlighed..", men medarbejderne havde fundet, at det kunne vi ikke lave udstilling om. Vi holdt dog åben fra 11 til 16, og der kom mange flere, end vi havde regnet med.

SLA opfordrede i foråret 2001 fynboerne til at aflevere deres gamle smalfilm, som SLA ville overføre til video. På grund af den store succes med afleveringen vil man dog først få videofilmene retur i løbet af 2002 samtidig med, at arkivet også får en videokopi samt originalfilmene.

Arkivet har fået etableret et samarbejde med Skt. Klemensparkens plejehjem, idet vi har haft en løbende udstilling af forskellige plancher, og som arkivleder har jeg fortalt om sognets historie.

Atter i år har vi modtaget mange arkivalier, og vi må konstatere, at vi i år har modtaget ca. 10% af alle typer arkivalier, så vi må sige, at afleveringen fortsat er i en god gænge efter de første 10 år.

Vi benytter lejligheden til at sige tak for støtte til arkivet, både i form af medarbejdernes store arbejdsindsats, foreningens økonomiske støtte og for den lange række materialer, som forskellige givere har afleveret til arkivets opbevaring om tiden der gik.

Mariane Andersen (amatørfotograf)

Af Ellen Johansen

Mariane Andersen, født den 9/2 1869 som datter af gårdejer Rasmus Nielsen og hustru Karen Marie Larsen af Sarup Mark, Hårby sogn. Den 21. marts blev hun døbt i Hårby kirke. Hun var forældrenes andet barn, da de i forvejen havde en dreng, Niels, på 3 - 4 år.

Forældrene flyttede senere til Kinggaard i Gelsted sogn. Her kom Mariane i privatskole, og søndag den 1. april 1883 blev hun konfirmeret i Ejby kirke. Fra 1885 - 1887 kan vi af hendes skudsmålsbog se, at hun har haft forskellige pladser i Odense, og vi kan følge hende til Aarup Realskole og senere til Balslev præstegård, hos Morten Andersen, hvor hun passede præstens første hustru under dennes sygdom og død. Herfra tog hun til Marie Jørgensens pigeskole i Odense for at lære endnu mere.

I 1894 blev hun gift med Morten Andersen og flyttede ind i Balslev præstegård som præstefru. Efter kun 6 års ægteskab døde Morten Andersen 67 år gammel, efter han i nogen tid havde været syg, ramt af apopleksi.

Nu rejste Mariane igen til Odense for at uddanne sig som sygeplejerske på Odense Sygehus, og herfra tog hun plads som privatsygeplejerske i bl. a. Stenløse og Flemløse præstegårde.

I sin fritid var hun en meget dygtig amatørfotograf, hvad hendes efterladte billeder vidner om.

Mariane Andersen er fuster til Ellen Johansen.

der har boet på "Skovhøjgård" Stenløsevej 291. Vi er i Arkivet glade for de mange billeder vi har fra de år, hvor Mariane Andersen var en flittig fotograf i Stenløse.

Hun brugte sin lange enkestand (58

år) til at lære sprog, tysk, engelsk og fransk ved selvstudium, og senere ved hjælp af radioen. Hun fik brug for sine sprogkundskaber ved sine mange udenlandsrejser. Tyskland, Frankrig og Italien blev de foretrukne lande. I flere år rejste hun hver vinter sydpå for helbredets skyld.

Mariane Andersen levede meget sundt, dyrkede mange grøntsager og frugt i sin have, og hjemmebrygning af vin var hendes hobby. Hun var en meget godgørende kvinde, mange kurve er ved fødselsdage og højtider gået ud af hendes hjem med lækre og spændende ting til at lyse op i den grå hverdag hos enlige og fattige mennesker. Og hvis det kneb med kontanter til at betale nødvendige udgifter, gik folk ikke forgæves til hende. Hun glemte aldrig hvad ordet, præstefru, dækkede i gammeldags betydning.

Hendes sidste år blev tragiske med talrige sygehus- og rekreationsophold. Hun døde på radiumstationen i Odense den 11. februar 1958, 2 dage efter sin 89 års fødselsdag. Den 14. februar blev hun begravet på Balslev kirkegård ved siden af den forlængst afdøde ægtemand.

På de følgende sider viser vi nogle af hendes dejlige billeder.

Et billede fra 1919 der viser Pastor Christensen i haven med fru, begge med hænderne i skødet. Fruen med den obligatoriske fodskammel.

Endnu et billede fra 1910 med Pastor Theodor Christensen i haven med fru. Han med lang pibe og kavaj.

Billede fra 1910 Pastor Theodor Christensens 3 børn. Fra venstre Vinnie, Anna Valborg og sønnen Johannes stående. Anna Valborg og Johannes er begravet i Fangel.

Billede fra 1910 der viser det hus der lå på Bystævnet 6 indtil for få år siden. Huset var i årene op til det brændte beboet af Gine og Sigvard Olsen i den ene ende og Inger og Helge Petersen i den anden.

Billede fra 1910, hvor vi ser Julie Christensen i pigeværelset. Hun får besøg af en spøgelsesagtig person, sandsynligvis et eksempel på, hvordan man morede sig dengang.

Billede fra 1913. Kilde Marie på bæk med kyse med sløjfe, satinforklæde og med hænderne i skødet. Dette gamle hus lå ved Skt. Klemens Kilde, som er restaureret for nogle år siden. Vandet fra kilden blev på daværende tidspunkt betragtet som helende, og Kildemarie tjente lidt penge ved at sælge vandet til 2 øre på kop.

Billede fra 1910. Den gamle præstegård, som blev revet ned i 1924. Her ses stuehuset fra gårdspladsen. Tv et stativ til sengetøjsluftning og tæppebankning.

Folkebiblioteket i Stenløse Sogn

Af Jørgen Tølløse

Bibliotekets genstart 1942

Den første skriftlige kilde, som vi indtil nu har om bibliotekernes historie i Stenløse sogn, er den lokale biblioteksforenings protokol. Der skrives man som indledning: "Stenløse Sognebibliotek genoprettedes efter en Hviletid på 50 år ved en stiftende Generalforsamling i Stenløse Skole Torsdag den 10. September 1942".

De første underskrivere af protokollen dækkede alle dele af sognet: Marie Veistrup (formand), Stenløse - Agnes Jensen, Volderslev - Johs. Jensen, Volderslev - M.C. Georgsen, Stenløse - H.V. Marcussen, Lindved - M. Lysemose, Svendstrup - Anna Johansen, Svendstrup og Carl Bruntse, bibliotekar og sekretær.

Det første protokollat omfattede tre møder: den 10.9, den 21.9. og den 11.11. 1942. Men så havde man også besluttet at åbne biblioteket den 16.11 og at lade Jørgen Banke - den utrættelige biblioteksforkæmper - holde foredrag den 3. december og samtidig ville man holde indvielsesfest i forsamlingshuset til en pris af 1 kr. incl. kaffebord.

Læsekredse og oplæringskredse

Vi har mundtlige udsagn om, at der har eksisteret både læsekredse og oplæringskredse i sognet. Læsekredsene bestod af mennesker, som blev enige om at købe nogle af sæsonens nye bøger, som derefter cirkulerede mellem medlemmerne i vinterens løb. Oplæringskredsene bestod af mennesker, som samledes i hjemmene, hvor en eller flere på skift læste op af den/de bøger, som man var enige om at høre, men de har for det meste været lukkede kredse for mennesker der kendte hinanden. Familien Kildemoes har været aktiv i den forbindelse og Anders Knudsen Andersen fra Lundsgaard samt Jens Larsen fra Vangedgaard har været aktive oplæsere. I øvrigt har der helt op til vor tid været oplæringskredse i sognet.

Pengene til bibliotekets drift skaffedes dels ved, at man som medlem af biblioteksforeningen betalte kontingent dels ved, at man søgte kommunen om tilskud.

I 1946 havde biblioteket en bogbestand på 441 bind, og man havde i det forløbne år indkøbt 46 bind, haft 135 lånere samt udlånt 1289 bind i de to åbningstider mandag eftermiddag og torsdag aften. De to tider kom til at ligge fast i resten af folkebibliotekets åbningstid.

I samme periode udsendte Statens Bibliotekstilsyn en opfordring om at bruge de indsamlede midler i stedet for at indsætte dem i bank eller sparekasse. Det må have forekommet lidt absurd i de små biblioteker, som vendte hver en øre.

Kildefesten i 1948

I 1948 skønnede man, at der skulle en økonomisk saltvandsindsprøjtning til, hvorfor man arrangerede en kildefest ved Sct. Clemenskilden på Møllevvej 34 og i Stenløse Mølle på Møllevvej 55. Maleren Svend Saabye - Stenløse Bygade 12 - udsmykkede møllen som en privilegeret kro med tegninger af møllerotter m.m. Tegningerne ses den dag i dag i møllestubben. Festen gav et overskud på 1738 kr, som man købte et bogskab for til Lindved Bibliotek og et bord til Stenløse Bibliotek.

Førstelærer Bruntse fortsatte som bibliotekar til han stoppede som førstelærer i 1949, hvor lærer Johan Horst overtog hvervet.

50ernes kamp for biblioteket

Op igennem 50erne kan man følge bestyrelsens kamp for at skaffe midler. Man bad kommunen om tilskud på 1,50 kr. pr. indbygger i sognet. Man gik rundt med lister for at få folk til at være medlem af foreningen. Noget senere ville man bort fra bidrag til foreningen - bibliotekets drift måtte være en kommunal opgave, som den var det i andre kommuner. Man søgte at holde aftenhøjskole i samarbejde med biblioteket, idet aften-skoleloven gav mulighed for at opnå tilskud.

Sidst i 1950erne var det, som om foreningen var ved tabe pusten, for i årene 1959 og 1961 er der ikke noteret i protokollen om møder. I samme periode var der indtrådt repræsentanter for sognerådet i biblioteksbestyrelsen, og de navne er også udtryk for, at man søgte en vis balance mellem sognets forskellige dele.

Kommunalt bibliotek i 1962

I de år arbejdedes der meget på ændringer i biblioteksverdenen. Bl.a. arbejdede man ihærdigt på at få bibliotekerne rationaliserede bl.a. ved, at de enkelte biblioteker skulle holde op med selv at registrere og skrive kort til deres bøger. De skulle købes centralt. Ved finansårets start 1.4.1962 overgik biblioteket fra at være foreningsdrevet til at være et kommunalt bibliotek, idet der fremover kun kunne være eet bibliotek i hver kommune.

Det betød, at Fangel og Stenløse samt Lindved biblioteker skulle være et fælles bibliotek, men

med udlån de tre steder.

I Stenløse var Skt. Klemensskolen taget i brug i efteråret 1961, og biblioteket var flyttet ind i lokalet lige til højre for indgangen fra parkeringspladsen - nuværende læseklinik. Det var på 48 m², så det var en betydelig udvidelse i forhold til det lille lokale, som biblioteket kom fra på Stenløse Skole.

Johan Horst var konstitueret som skoleleder, og da det ikke mindst i skolens start var en arbejdskrævende opgave, overlod han i løbet af 1962 arbejdet med biblioteket til Jørgen Tølløse, der var kommet til skolen pr. 1. januar 1962. I løbet af efteråret 1962 fik man formaliteterne omkring biblioteket i orden: Ulla Rønsner blev bibliotekar i Lindved, Poul Rytto i Fangel og pr. 1. dec. 62 ansattes Tølløse som ledende bibliotekar ved Stenløse Folkebibliotek, og samme dag blev han officielt skolebibliotekar på Skt. Klemensskolen. Stillingen var opslået i Fyns Folkeblad, således at hvervenerne som sognebibliotekar og skolebibliotekar var knyttet nøje sammen, så man må konstatere, at opslaget kun var en formalitet.

Ansættende myndighed var biblioteksbestyrelsen, som efter 1962 bestod af sognerådsmedlemmer samt repræsentanter for skolen.

I de følgende år var folkebiblioteket som tidligere nævnt åbent mandag eftermiddag og torsdag aften. I de første år kom der en del lånere, som fik udleveret lånerkort, som blev stemplet med dato for antal lånte bøger. De fleste lånere var stamkunder, som var kendte både af bibliotekaren og af vikaren Iris Tølløse, som rykkede ud, når organisationsarbejdet rev i bibliotekaren.

Samarbejdet med Odense Centralbibliotek

Udlånet var for det meste bibliotekets egne bøger. Men biblioteket kunne i lighed med andre biblioteker skaffe bøger udefra, og det var som regel fra Odense Centralbibliotek, som var en udmærket samarbejdspartner.

Man samarbejdede blandt andet om bogvalget, idet centralbibliotekets oplandsafdeling ved fru Hinrichsen og Kirstine Nielsen under stadsbibliotekar Poul Munchs ledelse indkaldte til nogle bogorienteringsmøder, hvor sognebibliotekarer fra Fyn på skift anmeldte årets udgivelser.

Det kunne være nogle dræbende forestillinger, fordi nogle sognebibliotekarer først refererede bogen, derefter refererede de, hvad andre mente om bogen, for til sidst at glemme at sige, hvad de selv mente om bogen i en bibliotekssammenhæng. Dog var der også andre korte og klare anmeldelser, som gjorde, at man kom hjem før mid-

nat.

En anden af oplandsafdelingens opgaver var at drage ud i sognebibliotekerne og sørge for/bistå med bogkassation. Det er nok den vanskeligste opgave man kan byde en bibliotekar, der selv har været med til at anskaffe bogbestanden. Man kasserede efter et af tre kriterier: Slidte bøger, forældede bøger eller til stadighed ubenyttede bøger (den sidst gruppe skulle måske hedde fejlkøbene).

De kasserede bøger måtte ikke sælges, men i følge overbibliotekar Munch, kunne sognebibliotekarerne sørge for, at de kasserede bøger blev pakket i solide kasser med et par mursten i bunden og derefter kørt ud til en mose eller en mergelgrav.

Trille og fru Hinrichsen

Det var normalt fru Hinrichsen og Kirstine Nielsen, der forestod kassationerne i sommerferien. Det var skik, at vi sluttede dagen med en tår kaffe under private forhold. Vores hund Trille kendte damerne på travet, og den glædede sig til deres besøg - ikke mindst Kirstine Nielsen, som i hele sit liv havde omgædes gravhunde. Da Trille hørte, at vi kom hjem strøg den af sted. Men da den svingede om hjørnet, var det "kun" fru Hinrichsen, som var med, så den gik slukøret ind og lagde sig i sin kurv.

Heltidsbibliotekar

I 1960'erne var man ikke bange for at diskutere udvidelser af den offentlige sektor. Derfor diskuterede man, dog mest i bibliotekarkredse ansættelse af en heltidsbibliotekar. I den forbindelse ville det være nødvendigt med en udvidelse af bibliotekslokalet til at omfatte hele det nordvestlige hjørne af kælderetagen, for der var enighed i biblioteksbestyrelsen dvs. kommunalpolitikkerne, om at biblioteket hørte til på skolen. Men en heltidsbibliotekar blev aldrig til noget, for kommunesammenlægningen i 1970 ændrede alt.

Folkeoplysningsarbejdet

Biblioteket forsøgte sig også med folkeoplysende arbejde. I 1964 inviterede man besættelsestidens historiker Jørgen Hæstrup, som i mange år boede på Svenstrupvej og senere på Møllebakken, til at holde foredrag om besættelsen. Det der står tydeligst i min erindring er, at overlæge Dalgaard fra Fangel spurgte, om likvideringerne under krigen af tyskerhåndlangere, stikkere altid havde været korrekte. Han fik det svar, at når modstandsfolk var kommet ind på den side af besættelsen, så var

Hæstrup altid gået uden om emnet. Der var desuden foredrag af børnebogsforfatteren Franz Berliner under Børnebogsugen i 1966. Hele gymnastiksalen var fuld, hvad foredragsholderen undrede sig over, men vi måtte meget stille forklare ham, at førsteklasseerne skulle synge, så forældre og bedsteforældre var rykket ud - alle mand af huse!!

Kommunesammenlægningen

Op i gennem 60'erne var der et rimeligt udlån i folkebiblioteket, men ved et fælles møde den 16. marts 1970 mellem folke- og skolebiblioteksudvalg måtte man konstatere, at pr. 1. april var Stenløse- Fangel kommune og dermed bibliotekerne nedlagt for samme dag at genopstå som filialer under Odense Centralbibliotek. Poul Friis Ryttoft fortsatte i Fangel, mens Jørgen Tølløse fortsatte i Skt. Klemens.

Hvad der så skete, er ikke til at forklare, men udlånet gik katastrofalt tilbage for folkebiblioteket i Skt. Klemens, og det selv om åbningstiden blev øget til 6 timer pr. uge, så der også var åbent fredag aften mellem 18 og 20.

Bøder

Et af problemerne i udlånsarbejdet var bøder for sent afleverede bøger. I følge centralbibliotekets reglement skulle der betales 50 øre i bøde. Sjældent har jeg mødt så mange mennesker komme i bil og altså også med et kørekort, men uden pengepung. Så i løbet af kort tid opgav jeg det med at opkræve bøder, men tilsendte af egen lomme et bødebeløb, og jeg var vist ikke den eneste sognebibliotekar, der benyttede den frem-

gangsmåde for at bevare det gode forhold til de lokale lånere.

Nedlæggelse

Odense Centralbibliotek anskaffede i de år flere bogbusser, som man begyndte at betjene de gamle sognekommuner med. I 1973 besluttede man at nedlægge nogle filialer, der iblandt vores filial. Derefter forestod et stort arbejde med at dele bogbestanden.

Det foregik ved, at jeg gik hylderne igennem og udtog det meste af voksenlitteraturen. Hyldeliste-kortet blev derefter sat ind på bogkortets plads bag i bogen. Derefter blev bøgerne lagt i kasser, som bibliotekets bud tog med på sine ugentlige besøg, og i løbet af et par måneder var der ryddet ud. Tilbage var blot, at centralbibliotekets folk kom på besøg, for at vi sammen kunne gå hylderne igennem, og de kunne udtage, hvad de syntes, de havde brug for. Jeg argumenterede for nogle bøger, som vel nok var voksen litteratur, men som jeg alligevel syntes burde være i det bibliotek, der fremover skulle fungere som et rent skolebibliotek, men det er en helt anden historie.

Generalforsamling i Hæstrups Bibliotek onsdag den 6. februar 1957. Velkomst ved formanden og beretning for 1955-56. Læst Høst oplæst regnskabet, der godkendtes. Herefter var der valg til bestyrelsen. Efter det afgik fru Veisstrup, der ikke ønskede genvalg, fins Lidvorn og hustru Børnslet, der begge genvalgtes. Nyvalgt blev fru Kniggaard Nielsen. Til suppleanter valgtes følgende:

<i>for</i>	<i>Kindved</i>	<i>Ingvald Løvsen</i>
	<i>Volderslev</i>	<i>Sten Hønsen</i>
	<i>Stenløse</i>	<i>fru Dalsted</i>
	<i>Svendstrup-let. Blomsten</i>	<i>fru Brønner</i>

Efter generalforsamlingen blev der afholdt et møde om fremtiden. Ved det første møde i biblioteket læste fru Lidvorn nogle vers om det tidligere bibliotek.

Et lille uddrag fra forhandlingsprotokollen 1957.

Protokollen viser, at man bestræbte sig for at få alle sognets lokalområder repræsenteret.

Oluf Nielsen

Carl Rasmussen

H. H. Andersen

Skolebiblioteket ved Skt. Klemensskolen 1962 – 1992

Af Jørgen Tølløse

Den blå betænkning, der udkom i 1960, lagde på en lang række punkter op til, at folkeskolen ændrede sine arbejdsformer i retning af, at eleverne også skulle arbejde selvstændigt. En af de måder det kunne realiseres på var ved arbejde med bøger blandt andet fra skolebiblioteket. Selv om oprettelsen af skolebiblioteker var frivilligt for kommunerne, lykkedes det i løbet af de næste 10-15 år at få det indført ved praktisk talt alle skoler i landet.

Da man i 1961 tog Skt. Klemensskolen i brug, flyttede man sognebiblioteket fra Stenløse Skole. Sognebibliotekets børnebogssamling blev starten på skolebiblioteket. I løbet af 1962 kom arbejdet i gang, og den 1. dec. blev jeg officielt udnævnt til leder af såvel skole- som folkebibliotek.

Starten

Det var unægtelig en ny opgave at tage fat på uden nogen form for teoretisk uddannelse. Den fulgte først i de næste par år, dels med kurser for skolebibliotekarere på Danmarks Lærerhøjskole i 1963 og 64, begge af en uges varighed i København, og dels med et kursus i Slagelse for deltids- eller sognebibliotekarere i samme periode.

En af de første opgaver var indkøb af bøger, og set i bakspejlet kunne jeg nok i dag tænke mig at have grebet den sag anderledes an, idet der næsten som noget af det første blev indkøbt nogle pragtværker: Fugle i Norden og Danmarks vilde

planter. Men inden længe nåede vi dog ned på jorden, idet kataloget Skolelæsestuen udkom som en art indkøbsvejledning for skolebibliotekets faglitteratur, og det gav mulighed for bedre at målrette indkøbene.

Det daglige arbejde skulle også gå efter biblioteksnormer dvs. at børnene fik udleveret et kort, som skulle benyttes ved lån. Da det snart viste sig, at navnlig de, der ikke var så vilde med at læse, heller ikke havde deres kort med, gik vi over til, at der i skolebiblioteket lå klasselister med elevnumre, så lånerkortene kunne afskaffes.

Lokaleproblemer

Skolebibliotekslokalet blev hurtig meget optaget, idet skolen fik vandreklasser og man mente, at faget orientering i 8. og 9. klasserne skulle henlægges til lokalet. Faget havde 5 timer pr. uge pr. klasse, så det fag fyldte og blokerede lokalet i alt for mange timer.

Men ikke alene var lokalet fyldt op med timer, men det blev også efterhånden fyldt op med bøger, så der måtte være depot ovenpå reolerne. Derfor var det en stor lettelse, da man sidst i 60'erne udvidede biblioteksarealet med et depot fra fysiklokalet. I den forbindelse lavede man en arbejdsplads ved vinduet med en radiator under. Kort tid efter bevilgede man, at der blev skåret hul i bordpladen, så varmen ikke stod lige op i ansigtet på de der arbejdede ved bordet. Desværre glemte man, at en sådan hård masonitplade støver meget, når man skærer eller sliber i den, så alle hylder blev dækket med et tykt lag støv.

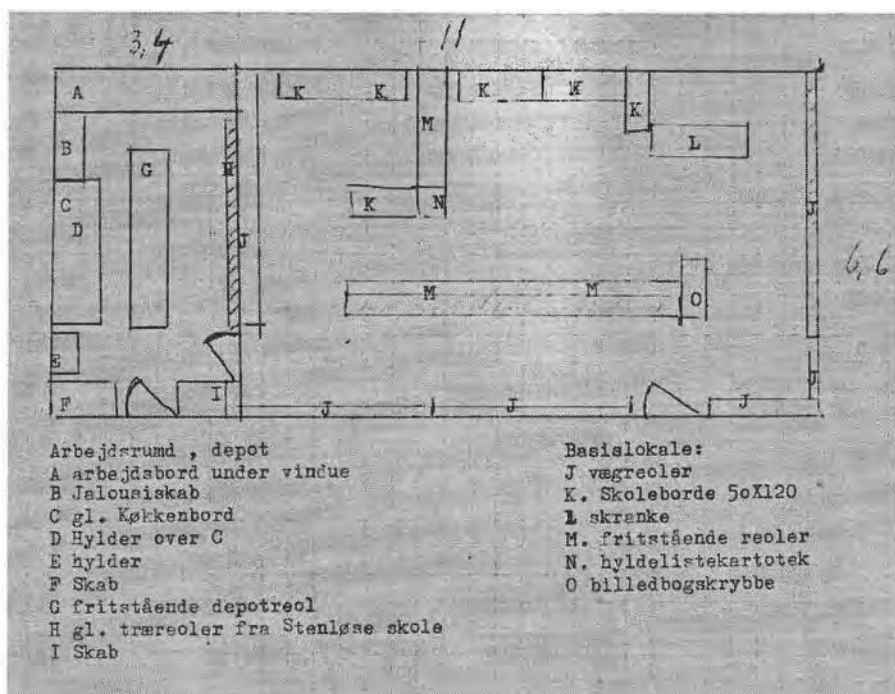
Skoleudvidelser

I de år arbejdedes der med om- og udbygning af skolen.

Fra 1969 var jeg formand for den faglige forening Danmarks Skolebibliotekarforening, og da den politiske forening Danmarks Skolebiblioteksforening ønskede at få udgivet en betænkning med oplysninger om, hvad der burde være i et skolebibliotek, blev jeg formand for det udvalg, der skrev betænkningen: "Normer for Skolebiblioteksområdet".

Med afsæt i tankerne til den betænkning skrev de lokale skolebibliotekarere deres ønskeseddel til et nyt skolebibliotek.

Traditionelt skulle biblioteket placeres nær indgangen, så lånerne til

folkebiblioteket havde nem adgang. Skolebibliotekarerne påpegede i deres udtalelse til arkitekt og myndigheder, at biblioteket primært skulle være et skolebibliotek, hvorfor det burde placeres midt i komplekset, så alle havde kortest mulig afstand til lokalet. Desuden skulle det være i nærheden af skolens kontor og lærerværelse og med mulighed for indretning af pædagogisk værksted m.m. Disse ønsker blev opfyldt, og lokalet fik en rimelig størrelse. I litteraturen om indretning af skolebiblioteker nævnes det, at det om muligt bør ligge op ad en grønnegård. Også det ønske blev imødekommet her. Selv om der i de forløbne 25 år har været nogle rokader mellem birummene, så er hovedlinien i indretningen blevet bevaret.

Oplevelser i skolebiblioteket

At være skolebibliotekar gav mange gode oplevelser med såvel elever som kolleger. Eleverne kom som regel med deres dansklærer i skolebiblioteket en gang om ugen, og der var sat en halv lektion af til deres besøg. I løbet af den halve time afleverede de deres bøger og gik på jagt på hylderne efter nogle andre bøger eller tog sig tid til at snakke lidt med kammeraterne, dansklæreren eller skolebibliotekaren. Det blev til mangan god snak om bibliotekets bøger eller andet, der optog dem.

Skolen ændrede sig i årene fra 1962 til 1992 meget. I de første år var alle børnene ude i frikvarteret og indeophold var ikke tilladt. Efter at vi i 1975 fik de nye fløje med de mange døre, blev indeophold officielt tilladt. I biblioteket ændrede forholdene sig også, således at børnene kunne sidde og læse i biblioteket i frikvartererne, og skolebibliotekarerne var tilstede og passede deres almindelige arbejde.

Nogle af børnene der sad i lokalet havde søgt derhen for at læse i bøgerne. Andre havde søgt derhen for at få ro til at tænke tanker, og til tider så vi elever med en tegneserie, der vendte på hovedet, mens freden sænkede sig over en oprevet barnesjæl.

Skolebibliotekerne og undervisningen

Skolebiblioteket havde i disse år en underlig status. Arbejdet lå i folkeskolen, men en del af dets lovgrundlag var placeret i folkebiblioteksloven og den centrale administration foretoges af folkebiblioteket. Dette skyldtes historiske årsager, idet mange folkebiblioteker i høj grad havde støttet skolebibliotekerne. En gang imellem sagde man, at folkebiblioteket var skolebibliotekernes moder, blandt andet fordi mange folkebibliotekarere

var kvinder. I de år var mange skolebibliotekarere mænd, idet der de første mange år var tale om et honorarlønnet hverv, som udførtes efter skoletid på læsestuer. Men da det indgik i det almindelige timetal og altså ikke var et overarbejde, overtog de kvindelige lærere i vid udstrækning hvervet.

Skt. Klemenssskolens skolebibliotek samarbejdede med det lokale folkebibliotek, dels i kraft af at der var tale om et lokalfællesskab, dels fordi centralbibliotekets oplandsafdeling administrerede vores indkøb og supplerede vores samlinger ved månedlige udskiftninger samt fremskaffede bestilte bøger. Desuden administrerede oplandsafdelingen klassesætsamlingen for Odense og Assens amters Skolebiblioteksforening. Disse klassesæt gjorde det muligt at arbejde med andet end lærebøger. Der var tale om nogle skønliterære værker, så alle kunne få den oplevelse at læse og tale om samme bog. Desuden var der indkøbt nogle faglitterære bøger. I den forbindelse var der blandt andet tale om nogle samleværker med de forskellige verdensdele samt et bind om Danmark, populært kaldet Nørlyngs geografi. Forfatteren hed Nørlyng, og bøgerne udkom over en 30-40 år med ustandselige korrektioner, hvor man i hvert nyt oplag eller udgave foretog korrektioner. så teksten tilsidst bestod af en lang række om- og tilskrivninger.

Skolebiblioteket hentede i de følgende år flere og flere forskellige materialer ind på skolen, herunder ikke mindst lydånd, senere tv-bånd og endnu senere supplerende materialer til blandt andet idræt f.eks. i form af oppustelige hoppepuder. Skolebibliotekets materialer blev derfor i stadig flere fag en vigtig del af undervisningstilbuddet.

Udlån

På Skt. Klemenssskolen oplevede vi i 70erne et vist svind i vore Røde Ordbøger, blandt andet fordi ordbøgerne skulle bruges til eksamen lige inden sommerferien, og så var eleverne ikke nemme at få fat i på deres vej til gymnasiet etc., hvor ordbøgerne var gode at have. Skolebiblioteket overtog på et vist tidspunkt administrationen af ordbøgerne og forsynede dem med udlånkort, så vi vidste hvem, der havde afleveret, og hvem der ikke havde. I løbet af en kort periode lykkedes det at eliminere svindet.

Et andet vanskeligt kapitel var til tider at få de lånte bøger tilbage. Nogle af eleverne afleverede aldrig til tiden, så dem måtte vi snakke med flere gange eller lægge besked ud i klassen for at få tingene retur. Til sommerferien søgte vi at få alle bøger retur, så vi nemmere kunne se efter, om

nogle af de bøger, som vi efterlyste, alligevel stod på hylden. For indimellem havde vi elever, der ikke ville gøre for megen ulejlighed, så de satte selv bøgerne direkte tilbage på hylden.

De fleste elever fik megen støtte hjemmefra til at få tingene i orden. Dog mindes jeg en elev fra et af de såkaldt "gode hjem". Hun havde oparbejdet en manko på ca. 35 bøger. Da sommerferien nærmede sig, sendte vi med posten et brev med en liste på et A4 ark. Midt i sommerferien i 1975, hvor vi flyttede biblioteket fra kælderen til det

— Den, der leverer lånte bøger tilbage,
kan du betro alt, hvad du ejer.

Skolebibliotekaren

nye skolebibliotek, så jeg pludselig forældrene i aulaen. Da jeg kom ind i biblioteket, lå der to poser bøger. Det var datterens plus nogle af familiens bløde pornobøger - man må have haft en lidt speciel opfattelse af et skolebibliotek.

Det enstrengede undervisningsmiddelforsyningssystem.

Efterhånden som skolebiblioteker landet over viste, at de kunne administrere skolernes lån af undervisningsmaterialer fra centrale samlinger, begyndte man at tale om, at det ville være godt, hvis der kun var et sted, hvor lærere og elever skulle hente undervisningsmidlerne. Det kunne ske ved, at skolebiblioteket overtog viceinspektørens administration af lærebøger, samtidig med at skolebiblioteket fortsat indkøbte til sig selv og også stod for lån fra de centrale samlinger. I første omgang var der tale om lån fra Den Fælleskommunale Samling, som i 1976 ændredes til Amtscentralen for Undervisningsmidler.

Skolens forsyning med undervisningsmidler fra et sted kaldes i dag DES, og DES betyder Det Enstrengede Undervisningsmiddelforsynings System. Da det udtryk første gang blev lanceret i Danmarks Skolebibliotekarforenings bestyrelse blev det mødt med hånsord for at være for præget af tysk sprogbrug med sammensætning af en lang række navneord. Men mit svar var og er: "Så find et bedre udtryk, der er lige så klart!". Det har man ledt efter siden - men glosen er unægtelig tung.

Opbygningsperioden

I de første mange år gjaldt det om at købe bøger og at få samlingerne gjort store nok, idet undervisningsministeriet havde opstillet nogle minimumskrav, før staten ville give refusion både til indkøb af flere bøger og til aflønning af skolebibliotekarerne. Den ordning opfordrede unægteligt til at bruge penge, og sidst men ikke mindst; den gjorde det umuligt for landspolitikerne at styre statens udgifter. I en af diskussionerne på landsplan, hvor jeg var involveret, sagde jeg, at hvis jeg havde udstyret hvert af mine tre børn med et checkhæfte, så ville jeg heller ikke kunne få mit budget til at hænge sammen. Retfærdigvis bør det siges, at refusionsordningen var indført i 30'erne, hvor det gjaldt om at få hjulene i sving igen.

Bogindkøb

Proceduren omkring bogindkøbet ændrede sig gennem årene. I starten var den som tidligere skrevet baseret på et katalog og et samarbejde med Centralbibliotekets Oplandsafdeling. Efter kommunesammenlægningen i 1970 mødtes en repræsentant fra hver af kommunens 40 skolebiblioteker ca. en gang om måneden, hvor skolebibliotekarerne på skift anmeldte bøgerne fra en liste udarbejdet af skolebibliotekernes kontor. Desuden udsendte Indbindingscentralen omtaler af de bøger, der var egnede til skolebibliotekerne dvs. de såkaldte grønne sedler.

Derefter samledes vi lokalt og drøftede, hvad vi fandt egnet, og hvad vi havde råd til. Her kom vores forskellige erfaringer fra vores skolehverdag til at spille en rolle, idet de tre skolebibliotekarer havde erfaringer fra undervisning i bl.a. dansk, sprog og orienteringsfagene. Yderligere supplerede Iris Tølløse i perioden 1976-83 og Kirsten Lund i perioden 1978-93 med erfaringer fra deres vejledningsarbejde omkring sprog på Amtscentralen for Undervisningsmidler.

Kassationer

Til bogplejen hørte også at få tyndet ud i bogbestanden efter de tre almindelige kriterier for kassation: 1) hvis indholdet er forældet, eller 2) den enkelte bog er slidt, eller 3) hvis bogen ikke bliver brugt. Kassation var og er nødvendig, hvis ikke samlingerne skal svulme op og blive uoverskuelige, så man ikke kan finde det, man skal og kan bruge.

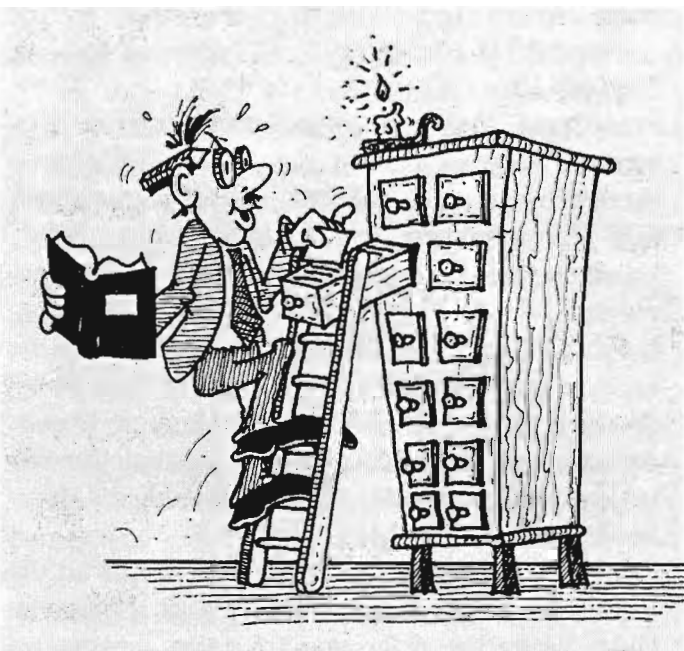
Kassationen var og er meget svær, for så snart man havde kasseret, så viste det sig, at lige den bog var der en eller flere, der lige skulle bruge, selv om den ikke havde været brugt de sidste mange år. Men det var også svært, for kassationen indebar, at man fik klarlagt div. fejlindkøb .

Kataloger og kartoteker : at finde bøgerne

Bibliotekscentralen havde i mange år fremstillet de bogkort, som bibliotekerne byggede deres kartoteker op på. Der var to typer kartoteker: Hylde-listen og emnekartoteket.

Ved hjælp af hylde-listens kort kunne vi hurtigt konstatere, om vi havde en given bog, eller hvilke bøger vi f.eks. havde af en bestemt forfatter.

I emnekartoteket var kortene stillet op i alfabetisk orden, så man både kunne søge på grundlag af oplysninger om forfatter, titel eller et emneord. Emneordene dækkede også kortere artikler i bøgerne,

gerne, f.eks. havde vi en hobbybog med 20 tilhørende kort.

Vores skole- og folkebibliotek havde til sidst 21 kartoteksskuffer med mange tusinde kort.

I 1970'erne var de to centrale institutioner: Bibliotekscentralen og Indbindingscentralen begyndt at bruge edb. Man havde derfor etableret Folkebibliotekernes Automationssystem, i daglig tale

og også i officiel tale kaldet Faustprojektet. Hver bogtitel blev udstyret med et ottecifret nummer, som brugtes af de to institutioner og ude i bibliotekerne til entydig identifikation af en bog. Faustnumrene kom også til at danne grundlaget for den lange række af centralt fremstillede kataloger, der udkom i de følgende år. Katalogene gjorde, at vi på et vist tidspunkt kasserede vores mange skuffer med emnekartoteket.

Indførelsen af edb i skolebibliotekerne

Danmarks Skolebibliotekarforening (DSA) indkaldte i februar 1981 til en konference om "Emnesøgning i skolebiblioteket" på Danmarks Lærerforenings kursusejendom Skarrildhus. I den konference deltog jeg som tidligere formand. På vejen hjem fulgtes jeg med nogle fra foreningens bestyrelse, og man talte om, hvad der nu skulle ske. Jeg tilbød at være med i et udredningsarbejde omkring skolebibliotekerne og indførelse af edb.

I august 1981 modtog jeg en anmodning fra foreningen om at være formand for foreningens edb-udvalg, der skulle følge og søge at påvirke udviklingen inden for edb med relationer til skolebibliotekerne. Skt. Klemensskolens skolebibliotek kom derfor til at være et af de steder, som kom til at præge udviklingen indenfor edb, idet de teoretiske overvejelser skulle stå deres prøve blandt skolebibliotekarer, der ikke var edb-eksperter.

Indførelsen af edb på Skt. Klemensskolen.

I de følgende mange år var Skt. Klemensskolens skolebibliotek næsten konstant involveret i forsøg og udviklingsarbejde omkring brugen af edb. Det vil føre for vidt at opregne samtlige forsøg, men lad os blot nævne samarbejdspartnerne eller sponsorerne, for såvel udstyr som arbejdskraft blev i et vist omfang finansieret udefra.

I første omgang skete samarbejdet med Danmarks Skolebibliotekarforening (DSA), Undervisningsministeriets Rådighedsudvalg og Kommunedata. Desuden samarbejdedes der med Odense Kommunes skolevæsen, Datacentret ved Odense Skolevæsen (DOS) Skolebibliotekernes kontor i Odense samt Center for Pædagogik og Informatik (CPI).

Efter det første forsøg under DSA med skoler i Farum og Vejen samt Højby Skole i Odense, blev der etableret en forsøgsgruppe i Odense med Ebbe Andersen fra Højby Skole, Poul Erik Andersen fra Sanderumskolen samt Jørgen Tølløse herfra.

Første forsøg gik ud på at undersøge om skolebibliotekerne kunne have gavn af at søge i Kommunedatas og Bibliotekscentralens database - BASIS - med dengang 400.000 titler. Konklusionen blev, at det ville være af betydning for skolebibliotekerne at kunne søge i den base, men man ville hellere kun søge blandt de materialer, som det enkelte skolebibliotek selv havde.

Næste forsøg og udviklingsarbejde gik derfor ud på i Basis at afmærke de poster, som det enkelte skolebibliotek ejede og dernæst give mulighed for at søge i skolens delbase. Også det var man tilfreds med, dog var der et uoverstigeligt problem: Udgifterne til at søge og have forbindelse til BASIS var alt for høje.

I den forløbne tid var datamaskinerne blevet større og meget billigere, så man nu kunne begynde at overveje, om det i takt med at maskinerne blev billigere ville være muligt at overflytte oplysninger om bibliotekets egen bogbestand til egen datamaskine. Udviklingen viste, at det kunne lade sig gøre.

I dette udviklingsarbejde var Ebbe Andersen og Poul Erik Andersen uvurderlige folk, idet de såvel kunne kritisere og fremsætte vore ønsker overfor Kommunedata og Bibliotekscentralen, men også selv stille forslag til løsning af problemerne. Løsninger, som man ikke altid havde indtryk af, var lige velkomne hos ejerne af databasen, som vel regnede med at miste indkomster ved en decentralisering af BASIS.

Skt. Klemensskolens skolebibliotekarere havde den væsentlige opgave at arbejde med programmet i hverdagen og checke om beskrivelserne var klare og fyldestgørende, så der ikke var noget underforstået, som kun garvede edb-folk forstod. Arbejdet resulterede i en række forsøgsrapporter, hvis titler ses som bilag til denne artikel. Disse rapporter og forsøgsdeltagernes deltagelse i en

række møder og ikke mindst samarbejdet med beslutningstagerne var den vigtige faktor, der medførte, at skolebibliotekerne i Danmark kom i front og var med til selv at sætte dagsordenen for, hvordan skolebibliotekernes edb skulle være.

Langtidsledige

Uanset om problemet med datamaskiner kunne løses, så ville blandt andet arbejdet med at få bogtitlerne overført til egen database og siden at sætte strekkoder på bøgerne m.m. kræve megen arbejdskraft. I 1980'erne var der stor ledighed, og staten forsøgte på forskellig måde at få skabt nogle arbejdspladser. I skolebibliotekerne blev vi tilbudt at få langtidsledige. Vi og vel navnlig jeg ønskede det ikke i starten, idet vores egentlige behov for arbejdskraft ville blive sløret af pludselig at have fået stillet "gratis" arbejdskraft til rådighed.

Men da vi skulle i gang med at hente data hjem og mærke bøgerne med strekkoder, måtte jeg give mig, og vi fik langtidsledige. Vi havde mange forskellige, og vi havde megen glæde af dem, selv om vi måtte lære, at en ny arbejdskraft kræver investering af tid til oplæring. Vi var så heldige, at et par af de langtidsledige var i skolebiblioteket i to omgange. Det var også en glæde for os at opleve, at nogle sagde op, fordi de havde de fået "rigtigt" arbejde. De blev fulgt til dørs med et stort tillykke.

Indførelsen af edb i Odenses skolebiblioteker

Sanderumskolen og Højby Skole hentede ved hjælp af MikroMaster-programmet ca. 21.000 poster. Skt. Klemensskolen fik ca. 6.000 poster fra de to skolers fælles base, og vi fik hentet yderligere 4.000 poster. Dermed nåede man frem til, at det nu var blevet muligt at søge i egen database uden at få en masse titler frem, som vi ikke havde.

Med udgangspunkt i denne lokale base kunne de øvrige skolebiblioteker i Odense forsynes med dataposter. Da skolevæsenet samtidig havde besluttet, at alle Odenses skolebiblioteker over en treårig periode frem til 1990 skulle tilbydes edb, så må man sige, at edb-arbejdet i skolebibliotekarforeningens edb-udvalg og ikke mindst forsøgene ved de tre skoler havde været banebrydende.

I skolebibliotekerne kunne man nu se, om man selv havde bogen. Det næste skridt ville være også at kunne se, om den var tilstede i biblioteket. Men inden det blev realiseret, var jeg i 1992 gået på pension og havde overladt skansen til Else-

beth Thaisen og Kirsten Lund, og da Kirsten gik af i 1995 kom Mette Wiese til.

Afslutning

Arbejdet i skolebiblioteket var et spændende og godt arbejde, hvor man mødte mange og positive elever og kolleger. Det krævede trods kartoteker, kataloger, edb etc., at man selv havde læst mange af bøgerne og kendte til såvel deres indhold som til børnenes mulighed for at læse dem. Det krævede også gode ben, for man skulle gå mange skridt for at finde bøger til eleverne og til at få tingene på plads igen. Vi håber, at vi har givet mange børn en god start til at finde de for dem gode bøger. For trods div. nye medier vil bøgerne stadig være en vej til oplevelse og oplysning.

Litteraturliste med lokal tilknytning:

Emnesøgning i skolebiblioteket, Danmarks Skolebibliotekarforening 1981

EDB i Skolebiblioteket, Danmarks Skolebibliotekarforening 1985

Informationssøgning og informationsteknologi i skolebiblioteket, Odense projektet 1987-88 med appendix 1989

Skolebibliotekets nye redskab edb, Odenseprojektet 1988

Skolebibliotekarer:

Jørgen Tølløse
1962 – 1992

Iris Tølløse
1973 – 1988

Kirsten Lund
1974 – 1995

Elsebeth Thaisen
1992 –

Mette Wiese
1995 –

Malerinden Grethe Dammann.

Af Ture Andersen

Min mor blev født på Djursland i landsbyen Marie Magdalene den 6/4 1914 og blev døbt Ellen Margrethe Dammann. Hendes mor Gunhild Dammann var yngste datter af den lokale førstelærer og degn og var således vokset op i denne lille landsby, som ud over skole, præstegård og kirke blot bestod af en brugs, 4 gårde, et savværk, en skomager og ca. 12 huse. Af de 3 lærerdøtre var min bedstemor nok den mest oprørske. Hun blev uddannet teaterskrædder og arbejdede som sådan hele sit arbejdsaktive liv ved dels Ålborg Teater og dels (og primært) ved Århus Teater. Hun blev aldrig gift,

men nåede dog i "det vilde" kunstnermiljø at få 3 børn. Min mor var den yngste, 16 år yngre end den mellemste. Alt i alt må det på dette tidspunkt have været en noget speciel familiekonstellation også betinget af at min mors far ikke er kendt. Jeg har set i kirkebogen og selv der er færrubrikken tom.

Lærerparret blev pensioneret i 1898 og flyttede så fra skolen til et nybygget hus også i Marie Magdalene. Et hus som i øvrigt stadig er i familiens eje, og stadig har den gamle lærers bogskab med hans skolebøger og hans samling af Grundtvigs skrifter. Han var ivrig grundtvigianer og har givet haft brug for lidt rummelighed og bred accept af forskellig levevis, når man ser på hvordan specielt hans yngste datter levede.

Da min mor blev født, var læreren død et par år tidligere og hun voksede derfor op i dette hus sammen med sin bedstemor, idet moren jo rejste rundt til jobs på teatrene en stor del af året. De 2 storesøstre var fløjet fra reden så i praksis var hun enebarn. Jeg vil tro, at det i hvert fald iblandt ikke har været uden problemer at vokse op i et så lille tæt samfund med denne baggrund. Jeg har dog stort set aldrig hørt min mor klage over sin barndom - tværtimod. Hun beskrev sin opvækst med sin bedstemor som spændende og givende.

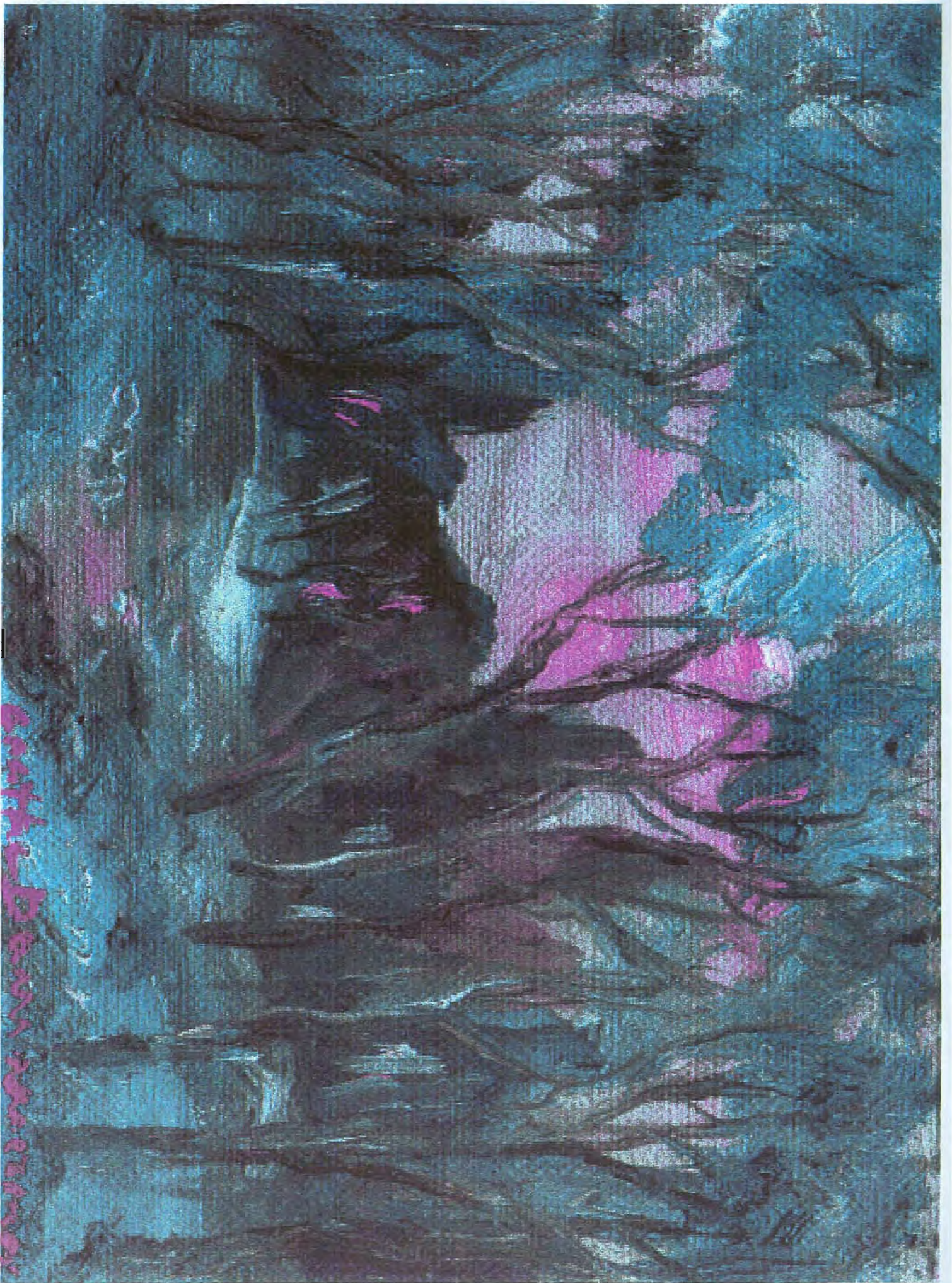
De første skoleår gik hun i morfarens gamle skole, men kom så senere på den private Ryomgård Realskole, hvor hendes svoger var lærer. Ryom-

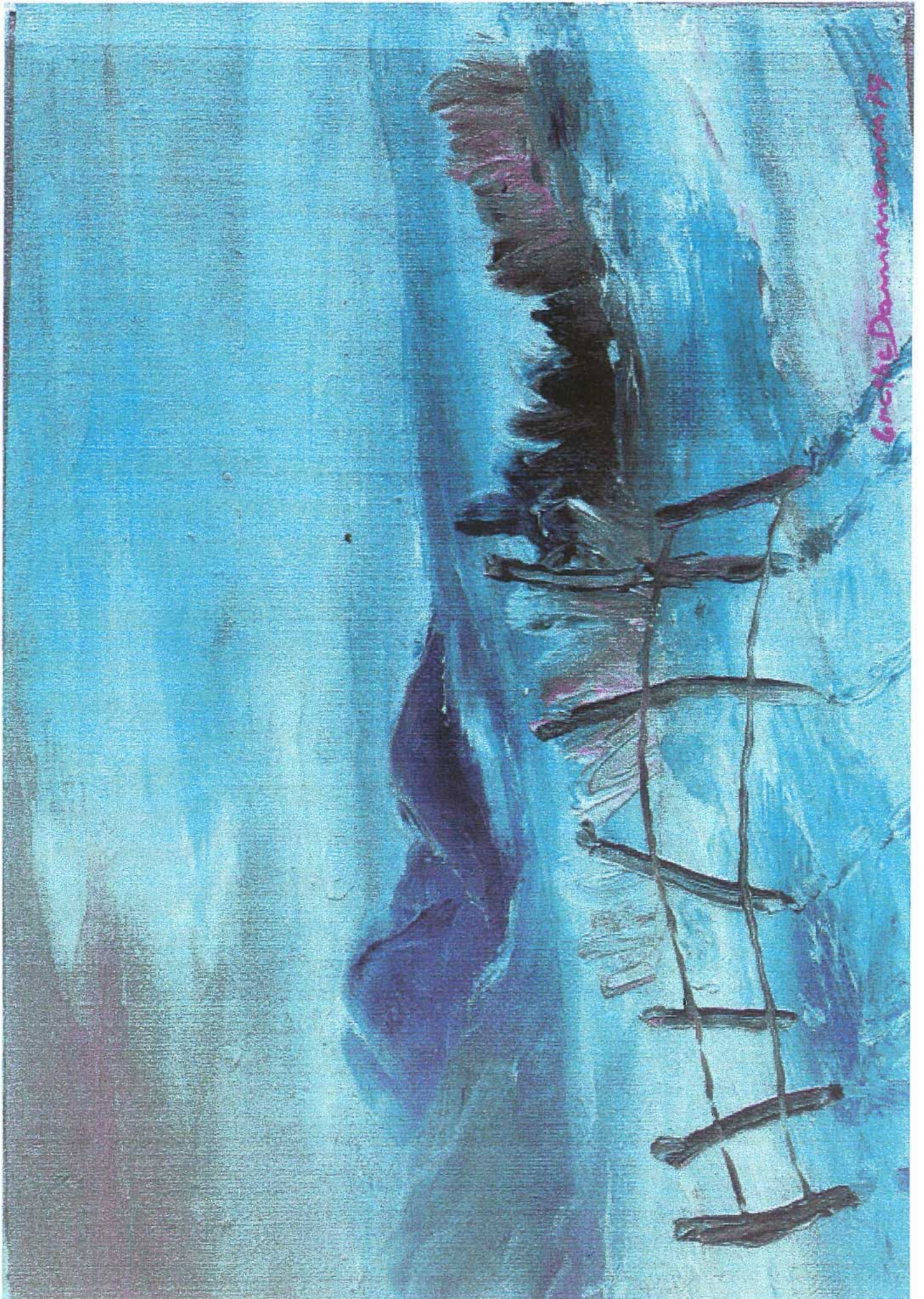

gård ligger blot 1,5 km fra Marie Magdalene. Hun boede nu hos sin søster og dennes mand i Ryomgård, hvor hun tog præliminæreksamen på realskolen.

I både barn- og ungdommen er det tydeligt, at den senere billedkunstner er ved at røre på sig. I det gamle hus ligger utallige tegninger fra denne tid ofte med små vers tilføjet. Egentlig kunstnerisk udvikling måtte dog vente lidt. Efter eksamen flyttede min mor nu til Århus, hvor hun kom i huset hos sin moster. Denne havde unægtelig ført et lidt andet liv end søsteren, idet hun tidligt var blevet gift med en ganske velstående fabrikant. Dette par forblev barnløst og fik med min mor en "datter" i huset. Mosteren følte sig vel også forpligtet til at opdrage det "stakkels" barn. Min mors beskrivelse af hjemmet, tyder på det. I hvert fald kom hun nu ind i det århusianske jetset, så det har da været noget af en omplantning. Ønsket om at lære at tegne trængte sig dog på, men som den i kunstnerisk forstand nok lidt jordbundne person fabrikanten var, sendte han ikke min mor på kunsthøjskole, men på skole til uddannelse som teknisk tegner. Hun gennemførte, men det blev nok også første og sidste gang hun beskæftigede sig med teknik.

Der fulgte herefter et par år som ung pige i huset hos en ortodoks jødisk familie i København. Her fik min mor lov til at dygtiggøre sig kunstnerisk, i nogen grad, idet hun fik uddannelse som porcelænsmaler. Hun berettede tit om det spændende

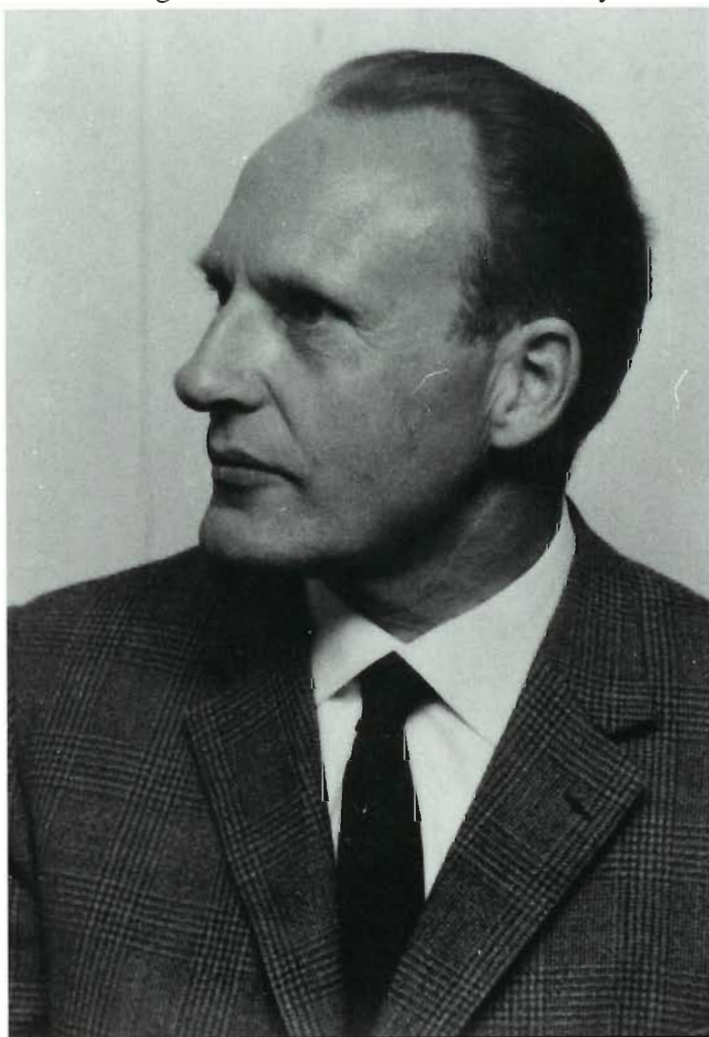

Grisette Dammann 19

og givende miljø, hun befandt sig i i storbyen. Atter hjemme i Århus begyndte hun på kunstskelele ejet og drevet af kunstmaleren Frode Jørgensen. De to fandt hurtigt sammen i malerkunsten så vel som privat. De blev gift omkring 1936 og herefter fulgte nu nogle kunstnerisk set yderst produktive år. De rejste rundt i Jylland for at indfange naturen i deres billeder og holder utallige salgsudstillinger rundt i det jyske. Ud over malerier malede min mor også porcelæn, typisk blomster-dekorerede spise- og kaffestel. Hun er på dette tidspunkt tydeligt rent stilmæssigt påvirket meget af Frode Jørgensen og malede fortrinsvis naturalistiske billeder, men turde også eksperimentere med mere ekspressionistiske og abstrakte billeder.

Om vinteren boede de to nu i familiens hus i Marie Magdalene og huset er stadig @beklædt@ med malerier fra begge fra denne periode.

Pga. Frode Jørgensens psykiske ustabilitet og øjensynligt tiltagende alkohol-misbrug opløses forholdet omkring 1942. Min mor blev boende i barndomshjemmet og var fortsat en ganske aktiv kunstmaler såvel som porcelænsmaler. Hun formåede at få sig et levebrød som selvstændig og enlig kunstner. Igen må familiens levevis have stukket noget af fra normen i den lille landsby.

Foråret 1943 mødte hun så under et ophold på et badehotel på Møls Frederik Andersen, en ung cand. mag. i biologi og geografi, unægtelig en person der må have skilt sig noget ud fra hendes tidligere mand. De to fandt sammen og ud at dette kom så undertegnede. Min mor, der jo i starten af 1940'erne havde gennemlevet en givet dyb krise, kastedes nu ud i endnu en prøvelse. Min far var på dette tidspunkt et særdeles aktivt medlem af modstandsbevægelsen, så deres møder måtte indskrænkes. December 1944 blev min far angivet til tyskerne af en dansk stikker (ved Kratholm) og sendt til koncentrationslejrene Dachau og Neuengamme. Han kom dog netop hjem i live via de Hvide Busser, og de to blev så atter genforenet juni 1945 og gift 1946. Som om dette ikke var prøvelse nok, mistede de deres første barn, en pige, som døde 2 dage efter fødslen. Det lykkedes så lidt bedre i 1949, hvor undertegnede meldte min ankomst.

Min mor blev nu hjemmegående i huset på Svendstrupvej, som blev købt i 1949. Hun formåede dog at fortsætte ganske aktivt med sin kunst og holdt da også stadig flere salgsudstillinger. Den sidste i Kunstbygningen på Filosofgangen i Odense i 1965.

Kunstnerisk forblev min mor eksperimenterende til det sidste, dog altid med naturen som motiv. Specielt vintermotiver stod hendes hjerte nær. Hun udviklede desuden, en for mig at se fantastisk evne til at komprimere en utrolig intensitet ind i de mange miniature-malerier hun lavede.

De seneste vel 20 år blev min mor desuden tiltagende aktiv med digtning. En drift fra ungdommen, men nu mere målrettet. Hun omskrev f.eks. dele af bibelen til vers og lavede flere selvstændige digtsamlinger.

Et nært venskab med billedhugger Harald Isenstein førte dels til fælles studieture til Grækenland og dels til et samarbejde om hendes digte, idet Isenstein illustrerede en samling.

Lektor Frederik Andersen

En historie om Skovhøjgaard

matrikelnr. 7a m.m. i Stenløse by
Af Peter Kinggaard Johansen

Denne historie om mit barndomshjem, Skovhøjgaard bygger for en stor dels vedkommende på de oplysninger, som tidligere overlærer, Julius Berg, fra Odense har samlet på Landsarkivet for Fyn. Arkivalierne herfra er kopier af skøder og andre papirer om de mange handler, som Skovhøjgaard har været genstand for i perioden fra 1728 til 1951, hvor min far overtog gården. Desuden har jeg hentet oplysninger om en skifteretsdom om gården i 1731. Den artikel, skrevet af Erik Bo Rasmussen, kan læses i årsskriftet fra 1998.

De første ejerskifter

Skovhøjgaard blev første gang handlet i 1728, hvor Philip Johan Hagedorn på Harritslevgaard ved Bogense overdrog skødet på to gårde i Stenløse by til Mademoiselle Martselia Maria Lubin, som straks overdrog fæstet på gården til Laurids Madsen. Denne døde dog allerede i september 1730, og efterlod sig kone og 4 børn, hvor den ældste søn, Lars (eller måske Laurids - der er lidt usikkerhed om fornavnet) blev hovedperson i retssagen om skiftet. Resultatet af denne sag blev i øvrigt, at Lars Madsen fik lov til at blive boende på gården indtil 1. maj 1731, hvorefter den skulle overdrages til Mademoiselle Lubin.

Skovhøjgaard, var dengang beliggende på det nuværende Bystævnet 6, var dårligt vedligeholdt, og der skyldtes både skatter og afgifter. Gården var opmålt til et hartkorn (et udtryk for jordens bonitet eller beskaffenhed) på 6-3-3-0. En tønde hartkorn deltes i 8 skæpper á 4 fjerdingkar á 3 album, her altså 6 tdr. land, 3 skæpper og 3 fjerdingkar og ingen album. Det var en almindelig størrelse for gårdene i Stenløse by og Svenstrup. Hartkornbegrebet var gældende til 1903. Hartkorn for den anden gård, som blev beboet af en Niels Rasmussen, var 7-3-1-2. Prisen for de to gårde var 610 rigsdaler. Hagedorn havde efter Julius Bergs oplysninger haft gården fra 1719, hvor et fæstebrev til Laurids Madsen blev kasseret og Skovhøjgaard blev overtaget af Harritslevgaard. I 1751 solgte Maria Lubin Skovhøjgaard videre til najor Johan Broch fra Odense, og fæstet blev overdraget til Erik Mortensen. Prisen var nu steget til 700 rigsdaler, og dyreholdets samt maskin-parkens" størrelse er udførligt omtalt i kødet. Således var der 7 Bester, 2 køer og 2 kvier og desuden en vogn, en plov og en harve på

gården.

Hyppige overdragelser

Skovhøjgaard blev handlet næste gang i december 1758, hvor Johan Broch overdrog skødet til Jørgen Poulsen fra Såderup, som skulle overtage gården et halvt år senere. Ved hans død i 1772 gik gården efter en auktion videre til Peder Knudsen for en pris af 900 rigsdaler.

Næste ejer blev i 1779 Hans von Ahlefeldt, som lod Peder Knudsen beholde fæstet, og da han døde i 1787 i en alder af blot 44 år, foranledigede von Ahlefeldt at fæstebrevet gik videre til Hans Mortensen, som giftede sig med Peder Knudsens enke, Kirsten Hansdatter, som var blevet alene med 6 børn. De mange årstal og navne er for overblikkets skyld samlet i en tidstavle over Skovhøjgaards historie.

Vanskelige tider

Landbruget var ude i en større krise efter krigen mod England i 1801, og som følge heraf måtte mange bønder give op. En af de større spekulanter på Fyn var en Etatsråd Hansen, som sammen med en kompagnon, en Benzon fra Christiansdal - den tids selskabstømmere - opkøbte en del gårde. Mange af disse blev solgt igen i årene 1814-16, og her fik Hans Mortensen lejlighed til at købe Skovhøjgaard. En halv snes år senere overdrog Hans Mortensen gården til sin stedsøn, Hans Pedersen.

Stabile forhold

Efter en periode på ca. 100 år med mange ejerskift kom nu en mere stabil tid for Skovhøjgaards vedkommende. I 1850 døde Hans Pedersen, og i 1853 overtog svigersønnen, Knud Jørgen Pedersen, gården til en pris af 7000 rigsdaler, hvilket var en tidobling i forhold til 1751. Næste ejer - og dermed den første i vor familie var min oldefar, Christian Johansen, som stammede fra Kappendrup i Rolfsted Sogn. Knud Jørgen Pedersen solgte Skovhøjgaard, nu med et hartkorn på 5-5-5-2, til Christian Johansen i 1884, og under hans ejerskab blev gården flyttet fra Bystævnet til sin nuværende placering på Stenløsevej 291(ca. 1895). Udviklingen fra 1751 til 1884 kan bl.a. ses af følgende tal: Besætningen bestod bl.a. af 4 heste, 10 køer, 1 tyr, 2 kvier, 4 får og 1 vædder. I maskinparken var der arbejds- og rejsevogne, plove, harver og både en tærsk- og en hakelsesmaskine. Ved sit giftermål i 1909 med Rasmine Kristine, kaldet Kristine, overtog min farfar, Peder Johansen, gården. Nu var købesum-

Gamle huse i Stenløse

Af: Svend Dirksen og Helge Klog

I vores årsskrift har igennem årene været bragt mange billeder af gamle huse i sognet. Vi har i år valgt at bringe en række billeder af huse, der ikke har været vist før og samtidig kort bringe træk fra deres historie.

Helge Klog har fra Ejendomsregistret for Odense Kommune kunnet få oplysninger om, hvornår de enkelte grunde første gang er bebygget. Svend Dirksen har på Landsarkivet for Fyn skaffet oplysninger om ejerforhold gennem tiderne.

Nogle mennesker er interesserede i at vide, hvor deres jord oprindeligt, dvs. i 1800-tallet hørte til. Vi har derfor sat de oprindelige matrikelnumre fra 1844 sammen med grundenes matrikelnumre i dag, idet vi som nogle kun har benyttet matrikelnummeret dvs. uden bogstav. Da jorden har været handlet og mageskiftet mange gange, kan man godt have hørt, at jorden hørte til et helt andet sted, end det vi angiver, men vores angivelse går altså på de skriftlige ældste kilder, mens mange af de nyere oplysninger viser situationen måske 100 år senere. Oplysninger om nyere forhold modtages med glæde.

B.0583

Birkelund, matr. 1a af Svenstrup.

Oprindeligt lå gården Vesterdal, Stenløsevej 380 på grunden. I dag ligger Skt. Klemensvænge der. Birkelund var fra engang i 30'erne beboet af strømpefabrikant Krüger, som havde frugtplantage på jorden. Under krigen var der en kort periode våbendepot for nedkastede våben. Da grunden blev ryddet, byggede man de nuværende huse.

B.3727

Svenstrupvænget 5, matr. 4a af Svenstrup.

Bygningerne var meget gamle - måske allerede fra begyndelsen af 1800-tallet idet det første navn er Hans Larsen fra 1835. I første halvdel af 1900-tallet handlede gården ni gange. Men i 1948 overtog kreaturhandler Anton Christoffersen gården, som han beholdt til Knud Borreby Greve overtog den i 1960'erne.

Betegnelsen matrikel 4 findes i dag: Svenstrupvænget 5c til 5f. Lillevangens ulige nr. Skt. Klemensvej 58-64, 63-67.

Svenstrupvej 55-57, Søndervangen, Østervangen.

B.1360

Svenstrupvænget 2, matr. 15 b af Svenstrup.

Huset har været fæstehus under Bramstrup gods.

Træskomand og husmand Peter Hyldager Andersen havde det i fæste fra 1876, og fæstet ophørte først i 1906. Efter hans død i 1922 overtog Hans og Marie Larsen huset. Da hun som den sidste døde i begyndelsen af 1970'erne, foretog kommunen en renovering af bygaden i Svenstrup, og huset blev revet ned. I 1973 byggede lærerparret Jytte og Bent Nielsen hus på grunden.

Betegnelsen matrikel 15 findes i dag: Svenstrupvænget 2, Svenstrupvej 50-56 og Svenstrupbakken.

B. 0033

Svenstrupvej 33, matr. 12a af Svenstrup.

Husmandsstedets historie og familie kan føres tilbage til 1831. I 1911 giftede Karl Peter Johansen sig med den tidligere ejers datter, og i købsaftalen stod, at datterens mor, som var enke, skulle være på af-tægt i huset. I 1933 brændte den stråtækte ejendom, og man opførte det hus som ses i dag. Karls datter, Astrid og hendes mand Otto overtog ejendommen i 1955, og i 1975 solgte de ejendommen til Ruth og Poul Hansen, som indrettede Grønt- og foderstofforretning.

Betegnelsen matrikel 12 findes i dag: Skt. Klemensvej 18-30, Møllevangen 2-8, Solvangen, Svenstrupvej 27, 31-33 (29 er ommatrikuleret til jernbanen).

B.0599

Svenstrupvej 27, matr. 12b af Svenstrup er bygget i 1877.

Huset var oprindeligt et bindingsværkshus hvor jorden er købt fra Svenstrupvej 33. Theodor Hansen byggede huset om og indrettede værksted i den vestre ende. Foruden hjulmand var han i 1917 graver ved Stenløse Kirke. Han solgte til snedker/tømrer Jens Andersen. Ved hans død i 1943 solgtes det til kontrolassistent Johannes Nielsen. I 1970 blev det solgt til Jens Peter Poulsen, hvis datter Lotte arvede det i 1999. Huset er nu under renovering.

B. 0519

Grønvej 100, matr. 6c af Volderslev Egekærslund A/S.

Det har været en firlænget gård. I 1908 overtog Jacob Christian Nielsen Kildemoes gården. Han byggede nyt stuehus i 1912 og nye længer i 1917. Lis og Aksel Lundsgård overtog gården i 1948 fra Lises forældre. 1977 overtog sønnen Arne og Birgitte Lundsgaard.

B.0592

Stenløse Bygade 15, matr. 11i af Stenløse by.

Huset er bygget i 1830 vistnok som en del af Møllegården. De blev udskilt fra gården og arkitekt Henry og Agnes Kjærulff overtog det. Det blev brandskadedt i 1961 og genopbygget i de samme stil.

B.0606

Stenløse Bygade 19, matr. 15a af Stenløse by.

Huset har været et husmandssted, som formentlig er bygget i 1770. Jorden lå helt inde ved grænsen til Hjallesø. Vi kender nogle af beboerne. I 1866 var det Marie Jensdatter, og året efter havde en Anders Hansen overtaget det. I 1940 overtog Julie og Alfred (Elektriker) Hansen huset, mens den tidligere ejer Christoffer Larsen blev boende som logerende. Alfred Hansen var i mange år formand for elforeningen, og sammen med Julie var de værter i forsamlingshuset. I 1970'erne overtog Kim Bendixen huset, og de har siden foretaget en omfattende reovering med nyt tag etc.

B.1384

Svenstrupvej 16, matr. 8f af Svenstrup, Jordemoderhuset.

Huset blev bygget 1827 på jord fra Lindegård, Svenstrupvej 80. I 1841 kom jordemoder Christiane Arentsen fra Flemløse. Hun var gift med Peder Larsen. Han var skomager og havde fået sognerådets tilladelse til at udføre skomagerarbejder i ejendommen, som kommunen ejede sammen med flere kommuner. Christiane Arentsen døde som distriktsjordemoder i 1886. Omkring 1918 opførtes Svenstrupvej 18 som ny jordemoderbolig, og først i 1932 døde den fhv. distriktjordemoder Christiane Pedersen. Familien Dreyer fra Fyns Stftstidende ejede ejendommen i mange år. Dagmar og Hans Dreyer boede i huset indtil 60'erne. Siden har der været flere ejere.

B.3614

Svenstrupvej 79, matr. 7a af Svenstrup - kaldet Borreby Greves gård.

Gården har de sidste 100 år været ejet af familien Borreby Greve. Hans Borreby Greve arvede den efter sin far Lars Greve. Ved Hans Borrebys død i 1993 var meget af jorden solgt og udstykket. Efter en brand i april 1997 blev en længe genopført som landbrugsbygning. Den er nu ved at blive indrettet til 4 boliger. Betegnelsen matrikel 07 findes i dag: Dahlsvej 2-10, Jægerbakken, Kløverbakken, Skt. Klemensvej 2-8, Svenstrupvej 15, 58-66, 79, dele af Vesterdalen, Østerdalen

B.0597

Svenstrupvej 17b matr.10f af Svenstrup kaldet Rosenhuset.

Huset er et gammelt husmandssted. Fra nyere tid ved vi, at gartner Hans Hansen havde det indtil 1946. Derefter overtog Herluf Pedersen stedet og byggede hus i nr. 19. I 1950 overtog Bent Wejstrup Rosenhuset, mens Herluf Pedersen beholdt jorden. I 1980'erne blev det solgt til Lisa og Hans Wirstad. Betegnelsen matrikel 10 findes i dag: Møllevangen 1-5, Skt. Klemensvej 10-16, Smutvej 2, Svenstrupvej 17-25, Vossevangen

Skolens hjerte – Skolebiblioteket 1992 -

Af Elsebeth Thaisen

"De støvede bøgernes tid er forbi. Skolebiblioteket spiller en central rolle i fremtidens skole." Sådan stod der på forsiden af FOLKESKOLEN Nr. 13 - 31. marts 1994.

En ny epoke i skolebiblioteket blev tydeliggjort med den nye folkeskolelov i 1993, hvor skolebiblioteket lovgivningsmæssigt flyttede fra at høre under Kulturministeriet til en mere naturlig placering under Undervisningsministeriet.

I Folkeskoleloven står

Ved hver selvstændig skole oprettes et skolebibliotek som pædagogisk servicecenter.

Skolebiblioteket er en del af skolens virksomhed. Skolebiblioteket stiller undervisningsmidler til rådighed for skolens undervisning, herunder også bøger til elevernes fritidslæsning, og yder vejledning i brugen heraf.

På Skt. Klemensskolen var vi fulgt godt med udviklingen. Trekløveret - Kirsten Lund, Iris og Jørgen Tølløse havde jo gennem en lang periode udviklet skolebiblioteket og "alt det nye" var i stor udstrækning allerede praksis her på stedet. Bl.a. var edb indført som (uvurderligt) arbejdsredskab. Men Jørgen Tølløse gik på pension i 1992 lige før målstregen: at tage det sidste skridt til at indføre den elektroniske udlånsstyring. Alt

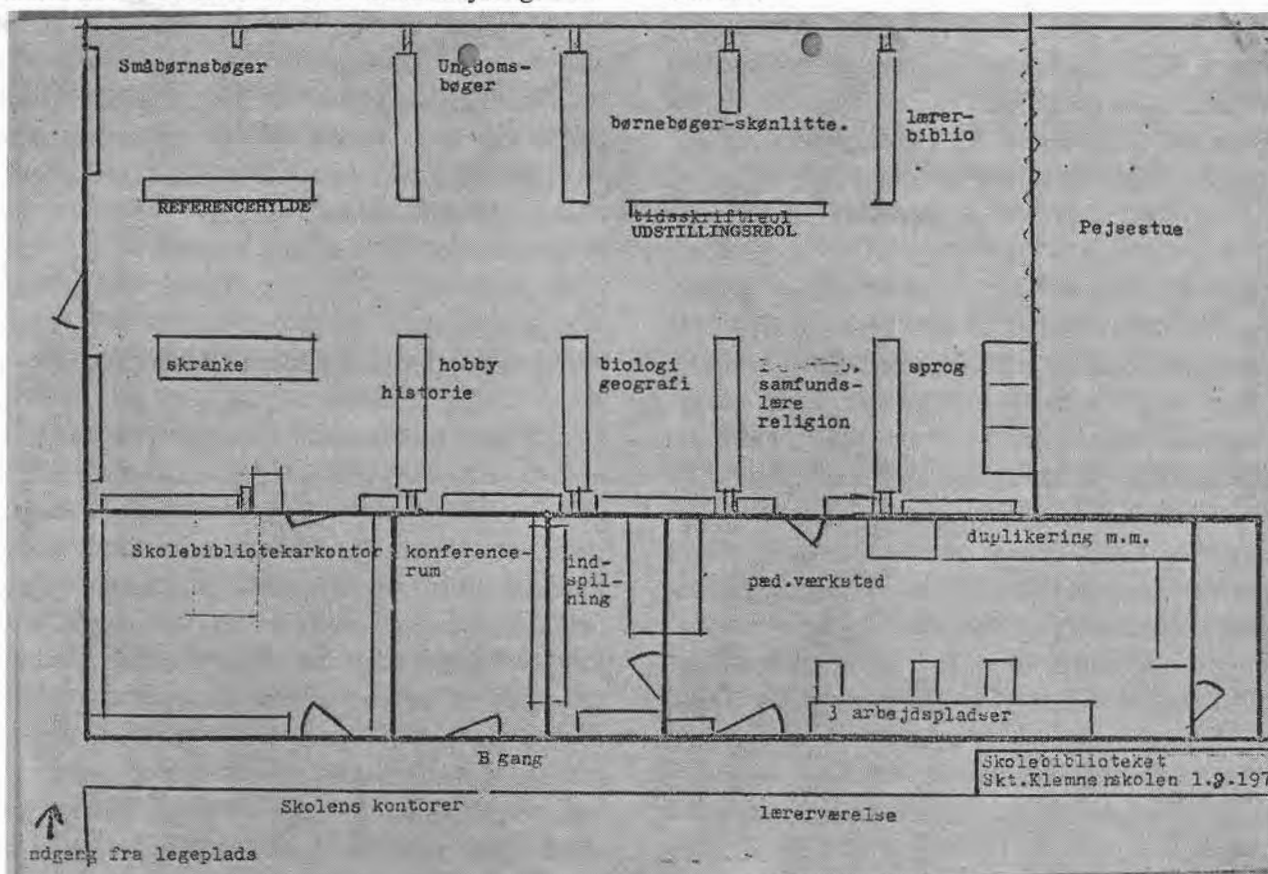
forarbejdet hertil var gjort, og det blev min første store opgave at få installeret det nye Mikro-Master-udlånsprogram og få overført alle data fra programmet til materialesøgning.

Lånerkort afløses af elektronisk udlånsstyring

Den 15. marts 1993 holdt vi en lille reception på skolebiblioteket for at markere overgangen til elektronisk udlånsstyring. Det har virkelig været en serviceforbedring for alle B kollegerne, eleverne og ikke mindst os selv.

Udlån og aflevering sker nu ved blot at scanne lånernummer og bogens strejkode. Eleverne kan reservere bøger, hvilket de i stor udstrækning benytter sig af. Vi kan hurtigt få oplysninger om en bogs status: om den er udlånt og hvor længe, antal eksemplarer m.m. Det er let at udskrive en liste over lånte bøger og ikke mindst at udskrive rykkere. (Det er dog ikke blevet lettere at få bøgerne hjem, skulle jeg hilse at sige. Her virker ingen edb-teknik, men kun hårdt arbejde, tålmodighed, stædighed og opdragelse).

De nye krav til undervisningen og de fysiske rammer

Med den nye folkeskolelov blev det et krav, at undervisningen skal veksle mellem at være faglig og tværfaglig. Endvidere blev det et lovkrav at medier og edb integreres i alle fag. For at understrege, at man mente dette alvorligt, blev det nu obligatorisk, at eleverne ved udgangen af folkeskolen skal lave en projektopgave, som vurderes med en udtalelse og en karakter som kan påføres deres afgangsbetegnelse.

Der skal undervisningsdifferentieres. Den grønne dimension, den tværkulturelle- og den æstetiske dimension skal gennemsyre al undervisning.

Skolebiblioteket skal som pædagogisk servicecenter være en støtte for, at de nye tanker kan realiseres.

Den kulturelle dimension i skolebiblioteket er fortsat en væsentlig opgave at varetage. En kraftig bastion i skolebibliotekskulturen har altid været børne- og ungdomsbogen. Siden 1960'erne har begrebet kultur og kulturformidling været tæt knyttet til børne- og ungdomsbogen i skolebibliotekets regi. Men denne opfattelse må nu ses i et bredere perspektiv.

Med den nye folkeskolelov lægges der op til, at der til skolebiblioteket knyttes et medieværksted, hvor eleverne kan få lejlighed til selvvirksomhed og også undervises i at benytte mange forskellige udtryksformer. De er ikke blot forbrugere af kultur, men også selv kulturformidlere.

Skolebibliotekets rolle - et eksempel

For at give et lille indblik i skolebibliotekets opgave og rolle i hverdagen, vil jeg give et eksempel på praksis i hverdagen.

Jytte Nielsen henvendte sig på skolebiblioteket for hendes 4. klasse skulle læse en rigtig god roman. Valget faldt på Hungerbarnet af Cecil Bødker.

Bogen handler om den forældreløse Tinke og den fattige tjenestedreng Larus, som bliver gode venner. Larus er 11 år og kommer fra et fattigt miljø, hvor man meget tidligt må sende ham ud at tjene. Han kommer til en gård, hvor man ikke er så fattige, men alligevel betragtes som samfundets udskud, fordi de har en evnesvag søn, Hjartad.

En dag hvor Larus er ude på overdrevet og vogter køer, dukker en lille pige, som hedder Tinke, op. Der udvikler sig et venskab. Larus synes, at hun lugter noget mærkeligt, og vil have hende til at vaske sig i bækken. Han insisterer på at komme med Tinke hjem og får et chok, da han opdager, at hun lever helt alene og har sin døde mor liggende i huset. Det er årsagen til den grimme lugt.

Han tager Tinke med hjem til sin madmor og husbond. Madmor ser muligheden for at sende hende videre til hendes biologiske bedsteforældre. Da de en dag kommer til gården for at hente Tinke, må de betale husbond for hendes ophold. Men Tinke bliver ikke accepteret hos bedsteforældrene, så hun kommer videre til sin fars familie, som gerne vil have hende, men de er så fattige, at det heller ikke kan lade sig gøre.

Tinke må tilbage til madmor, husbond, Hartad og ikke mindst Larus. Her slutter bogen.

Men historien går videre

I 4.B kunne de ikke lukke bogen. De diskuterede, hvordan livet fortsatte for Larus og Tinke, madmoder og husbond.

De ville gerne lave en lille film. Personerne fik kød og blod. Der blev skabt et miljø ud fra de oplysninger bogen selv giver, og endvidere gik de på jagt i faglitteraturen for at finde yderligere oplysninger om livet på landet i 1800-tallet.

Filmen blev komponeret som en lille rammefortælling, hvor to børn har fået Larus= dagbog i hænde. De læser den under dynen om aftenen, efter at de for længst er blevet bedt om at slukke lyset.

Når det lykkes

Det var en spændende proces at deltage i. Eleverne havde en god oplevelse ved at læse en rigtig kulturperle. De reflekterede over bogens indhold. De arbejdede som en danskaktivitet med at give person- og miljøkarakteristik.

Der var tværfaglighed i forløbet, idet de beskæftigede sig med den historiske periode og gik på jagt efter oplysninger om levevilkår på den tid, så de kunne lave kulisser og rekvisitter. Små kobbergryder blev fremstillet i metalsløjde, komfur, kister, langborde mm. blev fremstillet i træsløjde, så de var så historisk korrekte som mulige. Kreativiteten udfoldede sig på alle måder. Der blev taget nye udtryksformer i brug. De gav sig i kast med filmproduktion. En sådan proces lægger op til samarbejde og selvstændighed.

I skolebiblioteket var vi gennem hele processen vejledere og rådgivere. Manuskriptet blev skrevet på PC og lagt frem, så vi kunne give respons, og de kunne herefter let ændre nogle ting, som ikke var helt klare for en fremmed modtager. Vi kunne vejlede i udarbejdelsen af story-board. Klassen havde lagt billet ind på nogle af de medietimer, som vi administrerer i skolebiblioteket, så vi var to lærere til at hjælpe i selve produktionsperioden. Der var virkelig tale om en udnyttelse af

undervisningen i medierne, idet eleverne i 3. klasse havde arbejdet med faste billeder og lært lidt om billedsprog.

Sidst men ikke mindst har dette eksempel været godt at formidle videre sammen med mange andre små gode projekter, når andre klasser vil arbejde på denne måde. Videofilmen har haft stort udlånstal.

Teamet omkring det pædagogiske servicecenter

Skolebibliotekets nye rolle B at fungere som pædagogisk servicecenter B betyder, at der skal være personale, som ud over de traditionelle biblioteksopgaver med bøger, også kan løfte opgaven med at støtte integrationen af IT (informationsteknologien) og medierne.

I 1994 blev der en ændring i ledelsesstrukturen på skolen, således at jeg blev ansat som afdelingsleder for det pædagogiske servicecenter med ansvar for den daglige ledelse af skolebiblioteket / medieværkstedet som pædagogisk servicecenter. Mine særlige indsatsområder var i første omgang: projektarbejdsformen og projektopgaven, medieintegrationen i fagene, udviklingen af IKT (informations- og kommunikationsteknologien) og forsyningen med undervisningsmidler. Kirsten Lund var med i teamet som skolebibliotekar til 1995, hvor hun lod sig pensionere og blev afløst af Mette Wiese.

Personalet i skolebiblioteket blev udvidet med resursepersoner. Den teknisk IT-ansvarlige og AV-læreren blev tilknyttet teamet. Dermed fik skolebiblioteket en helt ny resurse. Der blev også i første omgang tildelt 200 timer til varetagelsen af opgaver i forbindelse med at støtte edb- og medieintegrationen i fagene. Som noget nyt kunne kolleger og de enkelte klasser @låne@ os i forbindelse med tværfaglige forløb, hvor edb og medier indgik. Senere blev denne pulje forhøjet til 320 timer årligt. På Skt. Klemensskolen viste man således, at området prioriteredes højt.

Derfor blev der også afsat tid til deltage i fagudvalgenes arbejde, som skal foregå i et nært samarbejde med skolebiblioteket blandt andet af hensyn til koordinering af indkøb af materialer. Den enstrengede undervisningsmiddelforsyning - DES - blev nu realiseret fuldt ud B det var den helt naturlige konsekvens af udviklingen i skolebiblioteket gennem de sidste mange år med materialeregistrering og indførelse af elektronisk udlånsstyring. Ved at afsætte tid til fagudvalgsarbejdet har vi også skabt rum til den pædagogiske diskussion og udveksling af erfaringer med de

enkelte fag og faget i tværfaglige sammenhænge.

IT-handlingsplan

På Skt. Klemensskolen var vi tidligt i gang med at realisere de nye tanker i folkeskoleloven. Vi havde afsat resurser til at støtte IT- og medieintegrationen, så skolebiblioteket kunne være en udvidelse af klasseværelset. Vi kunne gå ud og deltage i undervisningen og yde vejledning, når eleverne arbejdede i medieværkstedet. Allerede i 1995 havde vi påbegyndt opbygningen af et kabelnet, så skolens computere i biblioteket, medie-

værkstedet og i edb-lokalet kunne kobles op på en fælles server. I 1998 vedtog Odense Kommune en fælles IKT-handlingsplan for hele skolevæsenet. Alle skoler fik lagt kabler, og der blev tildelt PC'er, så alle skoler havde en tidssvarende PC pr. 12 elever. Samtidig blev vi tildelt licenser til gode og relevante værktøjsprogrammer. Skolerne skulle udarbejde handlingsplaner for IKT-udviklingen i de kommende år. Her var vi allerede langt. Vores handlingsplaner omfattede: uddannelse af lærerne, integrationen af IKT i undervisningen, udarbejdelse af en edb- og medievejledning (på grundlag af flere års erfaringer) og principper for indkøb af hardware og programmer.

Vi har siden 1995 arrangeret forskellige kurser og workshops for kolleger i brugen af programmer B såvel teknisk som pædagogisk. I skoleåret 2000/01 blev alle lærere tilbudt at tage det pædagogiske IT-kørekort. Det har haft en stor betydning for udviklingen af undervisningen. Gennem hele forløbet har vi kunnet støtte såvel kolleger som elever ved at give en hånd med, når der var

behov for det i den daglige undervisning samt ved at deltage i planlægning og afvikling af mange forskellige undervisningsforløb.

Dagliglivet på skolebiblioteket

Teknik har det med at fylde meget og koste meget. Men teknik er og skal kun være et værktøj til støtte for den undervisning, der kræves i folkeskoleloven. Vi synes vi er godt på vej mod målet. Dagliglivet på skolebiblioteket er meget varieret. Eleverne kommer og søger materialer til emner i undervisningen, de låner bøger til fritidslæsningen. De bruger i stor udstrækning faciliteterne i medieværkstedet B pc'er, kopimaskine, scanner, digitalkamera, video og båndoptagere og redigeringsfaciliteterne.

Klasserne har nu hver anden uge en hel bibliotekstime, hvor de sammen med deres dansklærer kommer og låner bøger. Her er skolebibliotekarerne fuldt ud til deres disposition for vejledning, snak om bøger, præsentation af nye bøger og hjemkaldelse af bøger. Denne ordning frigør timer i åbningstiden, så vi også har mulighed for at være til rådighed, når klasser arbejder med projekter.

Digitale undervisningsmaterialer/eleverne som informationsøgere

Projektorienteret undervisning lægger op til elevernes selvvirksomhed. De formulerer problemstillinger og går på jagt efter materialer, som kan hjælpe dem med at finde svar på deres spørgsmål. Informationsmængden er enorm, og en af skolebibliotekarernes meget vigtige opgaver er at hjælpe dem med at søge relevant information og ikke mindst lære at sortere og fravælge information.

Skolebibliotekets egen samling er registreret og gjort søgbar. Meget tidligt i skoleforløbet forsøger vi at lære dem at finde frem til, hvor en bog står ved at søge på forfatter, titel eller emneord.

På 5. klasses trin har vi gjort det til et fast tilbud systematisk at lære eleverne at søge materialer til et emne. Ligeledes lærer vi dem at bruge elektroniske opslagsværker som f.eks. @Lademanns leksikon@.

Allerede nu er de mange muligheder på internettet et stort hit. Eleverne er faktisk gode til at finde gode websider til deres opgaveløsning. Som skolebibliotekarere må vi selv være meget opmærksomme og aktive for at finde de internetportaler, som de kan bruge i undervisningen. Vi har således stor fornøjelse af at abonnere på @Faktalink@, som er udgivet af Dansk Biblio-

tekCenter, som har ansat bibliotekarer og konsulenter til at udarbejde helt aktuelle emner og supplere med henvisninger til litteratur og links på nettet.

Noget faglitteratur udgives kun integreret med websider på internettet, men ikke som trykte bøger. Her står vi over for en helt ny verden. Som noget positivt er der tale om aktualitet, men også om flygtighed. Mange litteraturlister er udformet som en samling websteder, som pludselig er ændret eller helt forsvundet.

Skærmlæsning er en ny kulturteknik, som vi må lære eleverne!!!

Kulturelle arrangementer

Der har også i årenes løb været plads til lidt større kulturelle aktiviteter. Helt tilbage før 1992 læste Iris og Jørgen Tølløse samt Kirsten Lund højt. Desuden holdt de foredrag for forældrene

Skt. Klemensskolen
Dahlvej 1, 5300 Odense S, tlf. (78) 15 00 77

4200

SKOLEBIBLIOTEKET 15 12 24

Nogle ideer til oplæsning

om skolebiblioteket og betydningen af at forældre læste op og talte med deres børn bl.a. om det læste. "Bogens dag" har vi fejret med oplæsning i frikvartererne i de enkelte afdelinger, og 4. klasserne har haft besøg af forfatteren Louis Jensen.

@Odense læser@ blev markeret med en uge, hvor der var besøg af Charlotte Blay. I biblioteket indrettede vi en stor læsehule, hvor eleverne kunne hygge sig med gode bøger og læse ved lommelygternes skær. Store elever læste højt for

var lyrikværksted i biblioteket og bogcafe, hvor nogle elever anmeldte gode bøger for interesserede i frikvartererne. I pejsestuen var der levende musik og nogle elever spillede til fællessang så det var en lyst.

Sidste år afholdt vi kultur dage i samarbejde med C-afdelingen og D-afdelingen.

I C-afdelingen var temaet Den fantastiske fortælling. I D-afdelingen var det "Gys og gru". I skrivende stund er det muligt at læse nærmere herom og se billeder på skolens hjemmeside, som er på www.skt-klemensskolen.odense.dk.

Bogdroppere

Der tales meget om, at børn og unge ikke læser. De læser stadig, men de er også brede forbrugere af kultur. Bogen er ikke det eneste medie. Film og computerspil har høj prioritet. Denne problematik kan man lade sig skræmme af og forsøge at få dem fra. Vi ønsker at møde eleverne, hvor de har deres interesser og give dem mulighed for at bruge de medieerfaringer de har bl.a. ved at udnytte deres viden om billedsprog, så de selv får lyst til at producere som i ovennævnte eksempel om "Hungerbarnet".

Læsehesten

Men vi lokker med gode bogtilbud. I mange år har skolebiblioteket tilbudt noget, som vi kalder "Læsehesten". Det blev lanceret af Kirsten Lund i begyndelsen af 90'erne, og siden har Mette

Wiese ført traditionen videre, og den er nu en fast tradition på 6. klassetrin.

Formålet hermed er at skærpe elevernes opmærksomhed over for, hvilke faktorer, der har indflydelse på deres valg af bøger: forside, kapiteloverskrifter, billeder, tidsperiode, miljø og personer, emne m.m.

Vi sammensætter et udvalg af gode og spændende bøger til klassens arbejde og håber på at medvirke til at stimulere læselysten.

Vision 2010

Folkeskolerådet har udarbejdet Vision 2010 for folkeskolen. Med visionen rettet mod år 2010 betegner ordet "Pædagogisk servicecenter" noget traditionelt, mens den nye betegnelse er "Det lokale pædagogiske udviklingscenter". Der er meget at leve op til, når skolebiblioteket fortsat skal udvikle sig.

De fysiske rammer er gode på vores skole. Et spændende tankeeksperiment kan være at se Grønnegården overbygget med glas, kantine og faglokalerne til sløjd, billedkunst og håndarbejde inddraget i et stort projektmiljø, hvor elever, lærere og personalet i skolebiblioteket arbejder sammen, for "Kun den, der handler, lærer".

Giverliste for 2001

Listen omfatter de personer, der har givet arkivalier, men ikke de der med penge har støttet foreningens arbejde. Arkiv og forening takker for begge dele.

Andersen, Harriet
Andersen, Ture
Augustinussen, Poul
Balslev, Hans Ulrik
Belgaard, Dorte
Berg, Julius
Bjarke, Inge
Børsen, Claus
Ellegaard Christensen, Georg
Georgsen, Flemming
Hansson, Hans
Harnow, Henrik
Hedelund, Povl
Hellerup Madsen, Erik
Holm, Bente
Hyldager, Vagn
Jensen, Anni Juel
Jensen, Bente og Jørgen
Jensen, Inge Vig
Jensen, Inger Munch
Jensen, Jens Christian
Jensen, Karen Hjort og Knud
Johansen, Carl Erik
Johansen, Ellen
Jørgensen, Bente Juel
Jørgensen, Flemming
Jørgensen, Maria
Karnøe, Georg
Kinggaard, Peter
Kintoff, Lisbeth
Kjær, Ewald
Knudsen, Annie
Larsen, Jytte Boe
Larsen, Torben
Larsen, Tove
Laubel, Benny
Lokalhistoriske Arkiv i Fangel
Lund, Knud
Munk, Tove
Munter, Birger
Nielsen, Johanne Vanggaards bo
Nielsen, Leo
Ochsner, Knud
Seedorff, Linda
Skt. Klemensskolen
Stadsarkivet, Odense
Terkelsen, Gunner Krogh
Therkildsen, Inger og Therkild
Trommer, Aage
Weistrup, Bent
Wermuth, Poul

REGNDRÅBEN

Lille hoppende regndråbe
i jordens vanspyttefad,
fræk som en fregnet gadedreng
råber du op og er glad.

Lille pludrende regndråbe
tabt fra den gråtunge sky,
kvik som en lille forårstøs
trommer du regnfladen kry.

Lille funklende regndråbe
gi'r os om tøbruddet tro,
stred dig ud som i grødevejr,
lad forårets blomster gro.

Lille strålende regndråbe,
så ren som en diamant
lyste du i mit vintersind,
så forårshåbet jeg fandt.

LIV

Jeg lever: ser på grenenes viften
med en stærk blå himmel
føler vindens sus helt ind i sjælen
hviler i skaberens hånd
som en lille del af universet
ubetydelig, men villende
elskende alt på jorden,
og solen kysser mig varmt og ømt,
blødet slår som dønninger
mod mit legems strand.
Røde hyasinter i vindueskarmen
i en blå vase.

Stilhed - hvile - lykke.

Jeg lever:

I disse forunderlige minutters
tikken fra evighedens ur
strækker jeg mig som
et sundt dyr og gaber,
(hvil efter at have malet mig træt)

